
**Türkiye’de Değişik Sektörlerdeki Tahribatlar:
Bunlara Karşı Ne Yapılabilir?**

Nusret Fişek Anma Etkinlikleri
1 Kasım 2003 - Ankara

Panel:
TÜRKİYE'DE DEĞİŞİK
SEKTÖRLERDEKİ TAHRİBATLAR:
BUNLARA KARŞI NE YAPILABİLİR?

*Nusret Fişek Anma Etkinlikleri
1 Kasım 2003 - Ankara*

*Panel:
Türkiye’de Değişik Sektörlerdeki Tahribatlar:
Bunlara Karşı Ne Yapılabilir?*

*Birinci Baskı, Kasım 2004
Türk Tabipleri Birliği Yayınları*

Kapak - Sayfa Düzeni
Sinan Solmaz

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ

GMK Bulvarı Şehit Daniş Tunalıç Sok.
No:2 Kat:4, 06570 Maltepe / ANKARA
Tel: (0 312) 231 31 79 ● Faks: (0 312) 231 19 52-53
e-posta: ttb@ttb.org.tr ● <http://www.ttb.org.tr>

SUNUŞ

1990 yılında yitirdiğimiz, Türk Tabipleri Birliği eski başkanlarından Prof.Dr. Nusret Fişek anısına, her yıl Türk Tabipleri Birliği'nce etkinlikler düzenlenmektedir.

1-2 Kasım 2003 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen "Türkiye'de Değişik Sektörlerdeki Tahribatlar: Bunlara Karşı Ne Yapılabilir?" panelini sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Yararlanılacağı umudu ve dileğiyle.

Türk Tabipleri Birliği
Merkez Koneyi

NUSRET FİŞEK ANMA ETKİNLİKLERİ
1 Kasım 2003 - Ankara

PANEL:

**TÜRKİYE'DE DEĞİŞİK SEKTÖRLERDEKİ TAHRİBATLAR:
BUNLARA KARŞI NE YAPILABİLİR?**

Oturum Başkanı: Kaya Güvenç, *TMMOB Başkanı*

Konuşmacılar:

□ **Madenler**

Çetin Uygur, *Dev-Maden Sen Genel Başkanı*

□ **Kent Toprakları**

Nevzat Uğurel, *Şehir Plancıları Odası Başkanı*

□ **Eğitim**

Nazım Alkaya, *Eğitim Sen, Genel Basın Yayın Sekreteri*

□ **Sağlık**

Ata Soyer, *TTB MYK Üyesi*

□ **Devletin Yeniden Yapılanması**

Sezai Temelli, *İstanbul Üni. Siyasal Bilgiler Fak. Öğretim Üyesi*

□ **Bu Süreç Ne Anlama Geliyor?**

Korkut Boratav, *Ankara Üniv. Siyasal Bil. Fak. Öğretim Üyesi*

Gaye Yılmaz, *DİSK ve Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı*

SUNUCU- Değerli konuklar; Prof. Dr. Nusret Fişek'i Anma Etkinlikleri'nin bugünkü ikinci bölümünde tekrar birlikteyiz, yeniden hoş geldiniz. Biraz sonra "Türkiye'de Değişik Sektörlerdeki Tahribatlar; Bunlara Karşı Ne Yapılabilir?" başlıklı bir panelimiz olacak. Paneli, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı Sayın Kaya Güvenç yönetecekler. Kendisini, oturumu başlatmak ve konuşmacılarımızı anons etmek üzere davet ediyorum.

BAŞKAN- Sevgili katılımcılar, sevgili arkadaşlarım; hepimizi saygıyla selamlıyorum. Öncelikle bu güzel etkinlik için Türk Tabipleri Birliği'ni kutluyorum. Bu güzel etkinliğin önemli bir anlamı var; meslek mensupları bir anlamda faaliyetlerini halkın çıkarları doğrultusunda yerine getirirler ve toplumun yararını, kamu yararını gözeterek yaparlar. Bu anlamda Nusret Fişek bizler için çok önemli bir isim.

Sermayenin medyatik gösterilerle suni değerler yarattığı bir ortamda bizim kendi insanlarımızı, kendi değerlerimizi böyle toplantılarla anmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum ve bu nedenle tekrar Türk Tabipleri Birliği'ni bu panel ve bu etkinlikler için kutluyorum.

İzinizle hemen panelimize katılan arkadaşlarımızın adlarını okuyacağım ve kendilerini buraya davet edeceğim. Panelimizde şöyle bir yöntem izlemeyi düşündük: arkadaşlarımız 15'er dakikalık sürelerle sunuşlarını yapacaklar ve daha sonra bir yarım saat kadar salondaki katılımcılarımız soruları olursa sorularını, katkıları olursa katkılarını sunabilecekler. Daha sonra arkadaşlarımız, kalan zamanımıza göre 5'er, 10'ar dakikalık sürelerle görüş bildirecekler.

Şimdi programda yer aldığı şekliyle arkadaşlarımı buraya davet ediyorum. Madenler konusunu değerlendirmek üzere Dev-Maden-Sen Genel Başkanı Çetin Uygur, kent topraklarını değerlendirmek üzere Şehir Plancıları Odası Başkanı Nevzat Uğurel. Eğitim konusunu değerlendirmek üzere Eğitim-Sen Genel Başkanı Alaattin Dinçer yerine Nazım Alkaya, sağlık konusunda Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi'nden Ata Soyer, devletin yeniden yapılanması konusunda İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Sezai Temelli arkadaşımız ve "Bu Süreç Ne Anlama Geliyor?" sorusunu değerlendirmek üzere Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Korkut Boratav ve DİSK Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı Sayın Gaye Yılmaz arkadaşımız konuşacaklar.

Evet, sorumuz Türkiye'de değişik sektörlerdeki tahribatlar ve bunlara karşı ne yapılabilir? Tahribatın boyutları hayli geniş, bunları hep beraber değerlendireceğiz ve "bunlara karşı ne yapılabilir" in yanıtını arayacağız. Burada çeşitli sektörlerimiz var, önce o sektörlerden başlayacağız.

İlk konuşma Sayın Çetin Uygur'un. Buyurun.

ÇETİN UYGUR (Dev-Maden-Sen Genel Başkanı)

Merhaba. Madencilik 15 dakikaya sıkıştırmak oldukça zor; ancak yine de öz bilgi ve yaşanan gerçekleriyle sunmaya çalışacağım.

2000'li yıllara girerken Almanya'da bir araştırma yayınlandı. Bu araştırmaya göre 60 yıl insan yaşamı için sınır olarak belirlenirken, bir insanın yaşamı boyunca 10.5 ton demir cevheri, 6.4 ton diğer madensel hammaddeler ve 86 ton linyit kömürü tükettiği açıklandı. Bir binek otosunun 0.249 ton demir, 1.17 ton bakır, 0.43 ton kurşun, 0.32 ton çinko olmak üzere 4.5 ton madensel hammadde tüketilerek üretiliyor. İnsan yaşamında bu derece öne çıkan madensel hammaddelerin dünya üzerinde yaşanmış olan savaşların ve yaşanabilecek çatışmaların temel nedeni olacağı bu örneklerde gözüküyor.

Ancak ikinci bin yıla girdiğimiz bu dönemde savaşlar büyük oranda şekil değiştiriyor, farklı bir biçim alıyor. Güçlenen, tekelleşen sermaye yarattığı borsalarla, Londra, New York gibi borsalarıyla madenlere tahakküm ediyor. Bu borsaları aracılığıyla sadece madenlere, maden işletmelerine değil ülkelerin madencilik politikalarına, ülkelerin genel politikalarına müdahale ediyor, belirleyici oluyor, madencilik şirketlerinde tekelleşmeleri gerçekleştiriyor.

En çarpıcı örneğini dünyanın en büyük kalay madenlerine sahip Bolivya'da görebiliyoruz. Birer kamu işletmeleri olan kalay madenleri, kapatma ve özelleştirme politikaları ile karşılaştıkça maden işçilerinin direnişini yaşadı. İktidar direnişini kıramayınca tüm madenleri "alın işletin" diyerek tüm madenleri halka bıraktı. Yılların deneyimi, birikimiyle yola çıkan madencilerin sevinci çok kısa süre sonucunda bitti, çünkü Londra borsası kalay fiyatlarını aşağıya çekince tüm maden işletmeleri kapandı ve yüz binlerce madenci aileleriyle koka tarlalarında tarım işçisi oldu.

Petrol krizi sürecinde de aynı durumu gözleyebiliyoruz. Dünyanın en büyük petrol tekelleri savaşın başlaması ile Avustralya, G. Amerika, Afrika'da büyük kömür işletmelerine el koydular. Çünkü enerji pazarını yönlendiriyorlardı. Ne var ki kriz çözülünce büyük üretimleri ellerinde kalınca İngiltere'den başlayıp Fransa, Almanya, Polonya'yı da içine alan ülkelere kömür işletmelerini kapatan politikalarını o ülkelere kabul ettirdiler. Ve bu örneklerde olduğu gibi uluslar üstü madencilik tekellerinin yönettiği bu borsalar, dünya üzerinde 90'dan fazla ülkede yeni maden yasaları çıkarılmasını, varolan maden yasalarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirilmesini gerçekleştiriyorlar.

Türkiye'de de kısa aralıklarla maden yasası üzerinde yapılan değişikliklerin bu açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Gerekliyor, çünkü Türkiye, dünya maden rezervlerinin binde 4'ünü, endüstriyel madensel hammaddelerin %25'ini bulunduruyor ve dünya madencilğinde söz sahibi 32 ülke içinde 28. sıradadır. Üretilen maden çeşitliliği açısından da dünya sıralamasında 10. ülkeyiz.

Ve bu zenginliği açığa çıkarma ve yaşama dahil etmek için Türkiye önce (Maden Tektin Arama) MTA'yı kurmuş, 1935'de kurulan MTA'da önce Etibank'ı yaratmıştır. Ardından Türkiye Petrolleri, Demir Çelik İşletmeleri, Türkiye Kömür İşletmeleri dünyanın sayılı kuruluşları olarak devlet tarafından var edilmiş, sanayinin girdisi madenler ve enerji kamu tarafından üretilirken eğitime, toplumsal kalkınmaya, en büyük katkıyı sağlamışlardır. Ve Türkiye'nin olmayan sermaye sınıfı da devlet eliyle buralardan var edilerek bugünlere kadar korunmuş, beslenmiştir.

Ancak refah devletinin sona erdiğini dünyaya ilan eden Amerika, 1980'lerle birlikte iki hedef gösterdi: sosyal devlet ve emeğin kendisi ve de örgütlülüğü. Öyle ki, baştaçı ettiği ücret sendikacılığını silip atarken emeği örgütsüz istiyor artık. Devletin yapısında yaptığı değişimlerle sosyal devleti tümüyle yok ederken tüm KİT'lerin tamamının özel sermayeye devredilmesini istiyor. Böyle evrensel boyutlu bir saldırıya Türkiye madencilik sektöründe Enerji Bakanlığı kademelelerinden yanıt geldi: "madencilikten devleti sileceğiz". Ama ilginçtir bu çılgın atalar madencilik sektöründe ilk "batanlar" oldu. Çünkü onlar dünyanın demir, bakır, altın, kalay ve çinko madenlerinin 10 uluslarüstü tekelinin farkında olmayan yerli sermaye çömezleriydiler. Nikel ve alüminyum madenciliğindeki 5 uluslar üstü maden tekeli Türkiye'nin maden üretiminin %85'ini gerçekleştiren KİT'lerine saldırdı.

Özal'la başlayan dönemde, programda modern teknoloji ve yönetimin yer alması ile üretkenliğin, verimliliğin arttırılacağı ve de mülkiyetin tabana yaygınlaştırılarak sermaye piyasasının geliştirileceği politikaları egemen kılındı. Bu politikaların ilk hedefi MTA oldu. En zengin kadroya sahip, Raman'da petrolü, Murgul'da bakırı, Divriği Hekimhan ve Hasançeşme'de demiri, Mazıdağ'nda fosfatı, Uludağ'da volframı, Beypazarı'nda tronayı vb. bir çok madeni bulan MTA hızla maden aramalarından çekildi. 1992 yılından bu yana iktidarlar bütçede kaynak ayırmadığı ve kadrolarını yitirdiği için giderek elindeki sondaj makinelerini satar duruma geldi öyle ki, MTA'nın arama yapıp terk ettiği sahalarda uluslarüstü altın tekelleri 1.5 milyar dolarlık altın rezervleri bulduklarını açıkladılar.

MTA'nın çökertilmesiyle birlikte Etibank da hedef alındı. Öncelikle madencilikte finans gerekçeli kurulan bankacılık bölümü koparılıp Etibank'ın elinden alındı. Ardından tüm alt birimler ticari kuruluşlar haline getirildi ve ardından parça parça özelleştirilip dağıtıldı, dağıtılıyor. Çok çarpıcı bir örneği Eti Gümüş'te yaşıyoruz. SSS adlı iflasını bildirmiş bir kuruluşu 40 milyon dolarla devrediliyor...

Aynı talan ve vurgun krom işletmelerinde yaşanıyor. Şark Kromları İşletmesi stoklarındaki zenginleştirilmiş kromlar tüm tesisleriyle, krom sahalarıyla birlikte uluslararası krom tekeline bırakılıyor. Burada önemli nokta, Türkiye'nin savaş sanayisinde ve makine yapımları gibi birçok alanda gereksinim duyulan krom cevheri açısından zengin bir ülke olması. Yıllarca Rodezya'yı soyan uluslararası maden tekelleri bağımsızlık savaşçılarının yükselen eylemleri karşısında yaz ayla-

ında Türkiye'ye yöneliyor. Bir taraftan Etibank diğer taraftan kendilerini “madenci” sayanlarla tam bir talan ve soygun yürütüyor.

Yine yıllardır Etibank'ın, Karadeniz Bakır İşletmeleri'nin ürettiği bakır cevherinin içindeki altın, gümüş soygun ve talanı bilinemez boyuttadır. Çünkü metal haline getirilen bakırın içindeki altın ve gümüş vb. ayıracak teknolojinin bulunmaması bu alandaki talanın bilinmezliğini büyütüyor.

Son yaşanan olay madencilik sektöründeki tahribatın büyüklüğünü ortaya koymaktadır. MTA Beypazarı bölgesinde kömür sondajları sırasında trona bulundu. Dünyanın en büyük sayılabilecek bu soda yatağı üzerine çalışmalarını gizli tutan teknik kadrolar, bilgilerin uluslar arası bir tekele kaydırıldığı ve sonucunda Amerikan tekelinin çok hızlı bir şekilde yatırıma yönelirken MTA'nın elindeki sahalar da yerli bir şirkete devredildi.

Yıllardır tartışılan ve herkesin bilgi sahibi olduğu bor tuzları toplumsal muhalefetin varlığından dolayı yerli yabancı tekellere devredilemezken ileri bir teknolojiye kavuşturulamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Diğer önemli nokta Maden Yasası'nda iktidarın yeni bir düzenlemeye giderek yasanın 16. ve geçici 12 maddesi değiştirilmeye çalışılarak bor madenleri yerli yabancı sermayenin tahribatına, soygununa açılmaya çalışılıyor. Başbakanın son Amerika gezisi sonrası “DP'nin devamımız..” sözcüğü bir gerçeği açıklıyor. Başbakan, 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de izlenen ABD politikaları, yerli ve yabancı sermaye sınıfı çıkarları doğrultusunda ve bunu DP ile hayata geçirdiler. Başbakan, bu politikaların günümüzdeki devamcısı olduklarını ve dolayısıyla tüketildiğinde yerine konulamayan madencilik alanında da bilinen ve sürmekte olan tahribatın kapılarını açık tutacağını söylemektedir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Çetin Uygur'a çok teşekkür ediyorum. Madencilik konusu tabii çok daha uzun tartışmalara sığabilecek bir konu. Uluslararası büyük şirketlerin yönlendirmesi var; her geçen gün biraz daha belirgin bir hale geliyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi de bu yönde hareket etmekten kaçınmıyor.

Bizler hep şunu söyledik: Kalkınmak istiyorsanız, olayı sadece üretim yoluyla geçiştirmeniz mümkün değildir; bunu ancak bilime ve teknolojiye dayalı bir sanayileşme, kalkınma modeliyle yapabilirsiniz. Ama şu anda görebildiğimiz kadarıyla büyük handikaplardan birisi bu alanda yaşanıyor ve doğrudan doğruya uluslararası tekellerin hızlı ve kuralsız tüketimine yönelik bir madencilik politikası adım adım Türkiye'de uygulanmaya çalışılıyor. Bugünlerde yine Meclise gelecek Madencilik Yasası, sanırım hep beraber yine karşı çıkacağız, yine galiba birileri de “bu Tabipler Birliği'nin burada, madenler konusunda ne işi var?” diye soracaklar; Biz biliyoruz Tabipler Birliği'nin burada ne işi olduğunu, diğer örgütlerin de ne işi olduğunu.

İkinci konumuz kent toprakları. Nevzat Uğurel arkadaşımız, buyurun.

NEVZAT UĞUREL (Şehir Plancıları Odası Başkanı)- Hepinize merhaba.

Aslında kent toprakları konusu, içinde yaşadığımız mekânlar olarak hiç de sizlere yabancı bir konu değil. Her gün kent toprakları üzerindeki sorunlarla siz de yaşıyorsunuz. Her gün kentsel mekan içinde yaşıtantınızı sürdürürken bazı olgularla karşılaşılıyor ve kendi değerlendirmelerinizi yapıyorsunuz. Kentlerin değerlendirilmesinde de aslında sizin, tıp hekimlerinin, insana bakışına benzer özel bir bakış açısını biz de kullanıyoruz. Biz kentlerin analizi üzerinde duruyoruz. Analiz üzerinde dururken biz de size benzer şekilde iyi-kötü, güzel-çirkin değerlendirmesi yapmıyoruz elbette. Bunlar kişisel bakış açıları ve meslek alanımızın dışında kalıyor. Biz kentleri değerlendirirken, kent dokularının bilimsel esaslardan farklı olup olmadığını inceliyoruz. Farklı bir kentten kastımız da, o kente yeteri kadar trafik akışı sağlanabiliyor mu, yani ulaşımı uygun bir şekilde çözülmüş bir kent mi? Kentler yeteri kadar nefes alıyor mu, oksijeni var mı, yani yeteri kadar yeşil alanı var mı; akciğerleri var mı? Sosyal donatıların; yani eğitim alanlarının, sağlık tesislerinin, kentsel altyapı alanlarının, kent meydanlarının düzenlenişinin, kaldırımların işgal edilip edilmediğinin, yayaların kentte rahatça dolaşıp dolaşmadığının, alışveriş mekanlarının, sosyal kültürel alanların yeterliliğinin, hepsi bize o kentin sağlıklı olup olmadığını gösteren şeylerdir. Yani yaşayan bir organizmadır aslında kentler ve biz de bunun birer parçasıyız.

Aslında bir çoğumuz da kentsel toprakların kullanımı konusunda fikir sahibiyiz, doğal olarak. Ama ben tabii bu duruma, şu anda içinde yaşadığımız kentlerin yeterli olmadığı tespitine dayanarak, bugüne nasıl geldiğimiz konusunda kısa bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Kentsel sorunların hızla artacağına ilişkin dikkat 1940'ların ikinci yarısında çekilmişti, aslında ilk dikkat çeken insanlardan biri de Sayın Nusret Fişek'ti. Prof. Dr. Nusret Fişek, sağlıklı yaşamının bir insan hakkı olduğunu savunmuş; tüm bilimsel çalışmalarını ve eylemlerini herkese nitelikli sağlık hizmeti ulaşması hedefine yöneltmiştir. Savaş döneminin sona ererek insan gücü ihtiyacının azaldığı bir dönemde, tıptaki gelişmeler sonucu ortaya çıkan hızlı nüfus artışı sorununu ilk fark eden ve harekete geçen bilim adamıdır. Bu onun ilgilendiği sorunların sadece sağlık alanıyla kısıtlı kalmayacağına bir göstergesiydi. Toplumun her alanında yaşanan birtakım sorunları algılayışı ve bunların bir sorun olarak ele alınıp çözülmesi gerektiğine olan inancı onu sık sık bu konuları vurgulamaya itiyordu.

Ancak kentlere doğru akan göçle çok hızlı bir yapılaşma sürecine girildi. Bu yapılaşma sürecine girer girmez de hazırlıksız yakalandı tabii kentlerimiz. Ülkemizde bir kentleşme politikası zaten yoktu ve bugün de hâlâ yok; yani aradan 55-60 yıla yakın bir süre geçmesine rağmen ülkemizde bir kentleşme yasası, bir şehircilik yasası çıkartılmamıştır. Her zaman lüks olarak görülmüştür. Türkiye'nin içinde bulunduğu kapitalistleşme sürecinde gecekondu emeğin ucuzlaması işlevini öngörmesi nedeniyle kabul edilmiştir. Gecekondu sahibinin yoksulluktan kurtularak var olan düzene uyum sağlaması, çelişkilerin ve çatışmaların ortadan

kaldırılması ve geleceğe yönelik umutlarının canlı tutulması öngörülmüştür. Başlarda sistem için tehlikeli görülen gecekondular artık korunma altına alınmıştır. Göçe dayalı nüfus artışının yarattığı yoğun kentleşme sonucu ortaya çıkan barınma sorununu çözecek düzenlemeler getirilememiştir. Birtakım sorunları zaten insanların kendilerinin çözebileceği, insan emeğinin bu şekilde çok daha ucuz mal edilebileceği tespitleri yapılmıştır, gecekondular konusunda. Bir de buradaki yedek işgücü, her zaman örgütlü işgücünü tehdit eden bir depo olarak korunmuştur. Bu nedenle, gecekondulara yönelik tedbirler de o zaman bir kentleşme yasasıyla, sağlıklı bir kentleşmeyi sağlamaya yönelik bir yasayla değil de, imar aflarıyla olmuştur.

1948'de ilk imar affı çıkartılmıştır. Bu Ankara'da sınırlı olmasına karşın, hemen bir yıl sonra ülke geneline yayılmıştır. O günden bugüne de tam 13 imar affı kapsamlı yasa çıkartılmıştır. Yani ortalama her 4-5 yılda bir imar affı yasası çıkartılmıştır. 1949 yılında imar affı nitelikli bir yasa, 1953'de (6188 sayılı Yasa), 1959'da (7367 sayılı Yasa) çıkarılmıştır. 1966 yılında çıkarılan 775 sayılı Gecekondular Yasası ile gecekondular kabul edilmiş olmaktadır. 1970 yılında çıkarılan yasa ise gecekonduların yıkılamayacağı güvencesi getirilmektedir.

1980 yılından sonra yapılan imar afları (2805, 2981, 3290 ve 3366 sayılı Yasalar) ile gecekonduların yanısıra diğer kaçak yapılarında affedilmesi gündeme gelmiştir. 1984 yılında çıkarılan af yasası (24 Şubat 1984 gün ve 2981 sayılı Yasa) ile ilk defa bir kurum getirilmekte ve yeminli bürolar oluşturulmaktadır. Bu kurum ile devletin yapacağı hizmetler özelleştirilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından Kanunun özel yeminli bürolarla ilgili hükümleri Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Tapuya esas tapu tahsis belgesi de ilk kez bu yasayla tanımlanmıştır. Çıkarılan bu af yasaları ile yasa kapsamındaki alanlarda hazırlanacak ıslah imar planlarının sağlayacağı yeni imar haklarıyla yaratılacak kentsel rantın gecekondular sahiplerine pay verilmesini öngörmüştür. 1986 yılında çıkarılan 3414 sayılı Yasa ile, kendilerine arsa veya konut tahsis edilenler bu taşınmazları başkalarına devretme hakkı getirilmektedir.

Seksenli yıllarda çıkardığı imar affı yasalarıyla, buraları sağlıklı kentsel parçalara dönüştüreceği varsayımıyla, teziyle ortaya çıkmasına karşın, buralara yüksek yoğunluklar getirmiş ve gecekondular alanlarının apartmanlaşmaya dönüşmesinin de önünü açmıştır. Daha önce bir tek gecekondulara sahipken, müteahhitler eliyle, yap-satçılar eliyle buralara apartmanlaşma izni verildiği zaman 4-5 daire sahibi olmaları sağlanmıştır.

Ortaya çıkan durumu tekrar değerlendirirsek, bir vatandaş geliyor bir hazine arazisi işgal ediyor ve oraya evini yapıyor. Bu tüm vatandaşların ortak malı olan bir arazinin haksız yere birinin kullanımına verilmesi ile sonuçlanan bir imar affı ile destekleniyor. Hadi diyelim ki fakir bir vatandaşımız; devlette Anayasa gereği onun barınma sorununu çözmek zorunda, çok da kötü bir şey olmamış. Sağlıklı bir yapılaşma olup olmadığını, uygun zemin özellikleri olup olmadığını, kentsel altyapı ve sosyal donatımın rasyonel maliyetlerle sağlanıp sağlanamayacağını da

bir tarafa bırakalım. Özal döneminin getirdiği af ne yapıyor. Bu vatandaşa diyor ki evinin olduğu yeri ben planladım ve sana 5 katlı bir yapı hakkı veriyorum, ver bu arsana müteahhite, al elde edilecek 10 dairenin 4-5 tanesini, kent yenilensin, gecekondu ortadan kalksın. İyi de bu arsa zaten hazine arazisi idi. Sorun kentin yenilenmesi ve bu gecekonduyunun sağlıklı bir yapıda yaşamını sürdürmesi ise neden devlet buradan elde edilecek 4-5 daireyi diğer ihtiyacı olanlara değil de işgalciye bırakıyor bunu anlamak mümkün değil.

İmar mevzuatına uygun olarak yapı yapmak 'enayilik' olarak tanımlanmaktadır. Kamu kurumları ve vatandaşlar işlerine geldikleri zaman yasaları uygulamaya yönelmişlerdir. İmar mevzuatına uymak, bunları yerine getirmek bürokratik bir işlem olarak görülmüştür. Yasalara aykırı hareket edenlere karşı politik, ekonomik vb. nedenlerden dolayı farklı uygulamalar yapılmıştır. Bazı alanlarda imar mevzuatına aykırı faaliyetler görmezden gelinmiştir. Yasalar ve yönetmelikler sık sık değiştirilmiş, bazılarında ayrıcalık tanınmıştır.

Kaçak yapı yapanlar eninde sonunda imar affı çıkacağı beklentisi içine girmişlerdir. Önemli olan uygun bir yer bulup yapısını yapmak, üzerine kaçak kat çıkmak veya yeni eklentiler yapmaktadır. Bunun için hiçbir bedel ödenmemekte, sonuçta ödüllendirilmektedir. Toplumda yaratılan bu kanı, vatandaşları kaçak yapı yapma konusunda cesaretlendirmiştir. Tek tek yapılaşmalar yerini kaçak toplu yerleşmelere bırakmıştır. Üst sınıflarda ekonomik ve politik güçlerini kullanarak kaçak villalar yapmışlardır.

Devlet kamu elinde bulunan arazilerin işgal edilmemesi için gerekli önlemleri almamıştır. Bu araziler işgal edildikten sonra devlet bu arazilerin kendisinin olduğunu farkına varmış ve buralardan kaynak yaratmayı düşünmüştür. Bu araziler kamunun elinde iken kamu yararına kullanılması gündeme getirilmemiştir.

Kamu arazilerinin işgal edilmesi ve bu işgalcilerin affedilmesi ile gelişen süreç bugün doğal, kültürel, tarihsel alanların tahrip edilmesine yol açmıştır. İmar afları ile hızlanan süreç doğal alanlara yayılmış ve kamu bu alanların işgaline göz yummuştur. Bugün işgal edilen bu alanların işgalcilere devredilmesi öngörüldükten diğer taraftan bu alanlarında gelecekte hızla talan edilmesinin önünü açmıştır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında kıyılar, mera, yaylak ve kışlalar, Boğaziçi alanları, ormanlar ile diğer doğal kültürel ve tarihsel alanlar tehdit altındadır. Bu araziler satılması yanı sıra devredilmesi, tahsis edilmesi, terk edilmesi, kiraya verilmesi, üzerinde aynı hak tesis edilmesi gibi farklı ve çeşitli yöntemler izlenerek elden çıkarılması gündeme gelmiştir. Kamu tarafından belli süreler için kiraya verilen alanlar satılmak istenmektedir. Hükümetin özelleştirme politikaları çerçevesinde kamu arazilerinin özel mülkiyete devredilmesi de bir özelleştirme uygulamasıdır.

Ayrıca yasalardaki nüfus sınırlamasına bile uymayan her yerde küçük belediyeler kurulmuştur. Su havzalarında, orman kenarında, sulak alanlarda, kıyılar-

da ve diğer alanlarda kurulan belediyeler seçim yaptırımı, ekonomik, sosyal ve teknik nedenlerden dolayı kaçak yapılaşmaya göz yummuşlardır. Hatta kaçak yapılaşmanın hızlı ve etkin bir şekilde olması yönünde yönlendirici bir rol oynamışlardır.

Kanun koyucu konumunda olan merkezi yönetimlerde, yürürlüğe giren kanunlar, bu kanun ve yönetmeliklerde getirdikleri yoruma açık hükümlerle, değişikliklerle kaçak yapılaşmanın önlenmesi konusunda açık ve net bir tutum almamıştır. Yaratılan hukuki boşluklar ile talana ve yağmaya ortak olmuşlardır.

Kaçak yapılar belli bir planlama dahilinde yapılmadığı için bu alanlara teknik ve sosyal altyapı yatırımlarının götürülmesi çok daha büyük maliyetlere mal olmaktadır. Teknik altyapı açısından yüksek maliyetler oluşturacağı için seçilmeyecek alanlar da yerleşim yerleri kurulmaktadır. Yerleşim yerlerinin sağlıklı ve güvenli olmaması da kamuya ciddi yükler getirmektedir. Ayrıca orman, kıyı, sit gibi doğal varlıklara verilen tahribatlar nedeniyle turizm açısından kayıplara neden olmaktadır.

Aslında bugüne kadar hiçbir hükümet, rantı yönetmek ve kent topraklarını sermaye birikimi ve transferinin bir aracı olarak kullanmaktan öte bir amaç taşımamıştır. Ancak insanın hiçe sayıldığı küreselleşme sürecinin bu son aşamasında görev alan AKP Hükümeti Türkiye halklarının geleceğini yok eden bir anlayışla orman alanlarını, hazine alanlarını kıyı alanlarını satışa çıkarmak için anayasa dahil tüm yasaları değiştirme sürecini başlatmıştır. Birkaç dolar elde etmek için gelecek kuşakların hakları yok edilmekte, doğal, kültürel ve tarihi mirasımız ayaklar altına alınmaktadır.

Anayasa'da yapılmak istenen değişiklik kıyıların birer doğal varlık olarak elden çıkarılmasını öngörmekte, kıyılara bir gelir kapısı, kaynak olarak bakmaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan, ülkemizin ortak malı olan kıyıları mülkiyete konu edilmek istenmektedir. Amaç kamu ve toplum yararına karşı mülkiyet haklarının önündeki bütün kısıtlamaların ortadan kaldırılmasıdır.

Hükümetin gündeme getirdiği diğer değişikte Anayasa'nın "Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi" başlıklı 169. ve "Orman Köylüsünün Korunması" başlıklı 170. Maddelerinin değiştirilmesidir. Anayasa'nın 169. maddesi ile; devlet ormanlarının, devletçe yönetilir, işletilir...ilkesi "işletirme" eylemini de kapsayacak biçimde değiştirilmektedir. "Devlet ormanı" sayılan arazilerde, her türlü etkinlik yerli ve yabancı özel sermayeli kişi ve kuruluşlara yaptırılabilir. Bu düzenleme kamu yararına aykırı uygulamalara yol açacak; orman köylüsünün çevrelerindeki ormanlardan yararlanma olanaklarını kısıtlayacaktır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan arsa ve arazilerde, kamu veya özel mülkiyetin tesis edilmesi mümkün değildir. Devlet bu alanları korumak ve denetlemekle görevli ve yükümlüdür.

Hazineye ait taşınmaz malların kanunla kurulmuş kurum ve kuruluşlara satılma olanağı getirilmiştir, borsa yerleri, teknoloji geliştirme bölgelerinin kurulması (sanayi siteleri, organize hayvancılık ve besi bölgeleri, endüstri bölgeleri, toplu

konut) amacıyla doğrudan satışı öngörülmektedir. Bu madde ile yabancı ve yerli sermaye sınıfına hazine arazilerinin satışı öngörülmektedir. Özellikle teknoloji bölgelerin ilanıyla özel ve vakıf üniversitelerine hazine arazilerin satışında kolaylık getirilmek istenmektedir.

Açık ve yeşil alanlar, eğitim ve sağlık alanları gibi sosyal ve teknik altyapı olanakları açısından uygun olmayan, plansız yerleşim yerleri birer yaşam alanı olarak kabul edilmiştir. Bunların düzeltilmesi için hiçbir çalışma yapılmamıştır. Kaçak yapılaşma sorunu bir yasa ile çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmüştür. Gerekli örgütlenme ve parasal kaynak ayrılmamıştır. Sorun ülkenin içinde bulunduğu kentleşme düzeni, kentleşmeye yönelik politika kararları ve planlama kararları bütününde düşünülmemiştir.

Diğer bir konu da; belediyelere devredilen taşınmaz malların öncelikle imar planları ve imar uygulaması yapılmasının gerektiği, imar planı ve/veya imar uygulaması yapılmadan kadastral parsel üzerinden yapılan satışlarda, düzenleme ortaklık payına ilaveten satışı yapılan arazinin düzenlemeden önceki yüzölçümünün %20'sinin, satış bedelinden aynı oranda düşülmek kaydıyla eğitim ve sağlık tesisleri ile diğer resmi tesis alanları için ayrılabilceği de tasarı da öngörülmektedir. Böylece plansız ve çarpık yapılaşmış işgalli alanların yeniden düzenlendiği, bu yolla kentleşme ilkelerine uygun dokunun oluşması amaçlandığı belirtilmektedir.

Plan, bir hedefin gerçekleştirilmesi amacıyla kararların üretilmesidir. Hem amacın hem de bu amaca ulaşmak için gerekli olan araçların eylem öncesinde belirlenmiş olmasıdır. Planlama sorun alanların tespit edilmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik mekansal, yönetsel, finansal çözümlerin getirilmesidir. Probleme yönelik alternatif öneriler getirilerek, en uygun alternatifin seçilmesidir. Kent planları kamu yararı temel alınarak hazırlanan belgelerdir. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te imar planı tanımı yapılmıştır. İmar planı "belde halkının sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamayı, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturmayı, yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen ve bu amaçla beldenin ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, tarihsel, fiziksel özelliklerine ilişkin araştırmalara ve verilere dayalı olarak hazırlanan, kentsel yerleşme ve gelişme eğilimlerini alternatif çözümler oluşturmak suretiyle belirleyen, arazi kullanımı, koruma, kısıtlama kararları, örgütlenme ve uygulama ilkelerini içeren pafta, rapor ve notlardan oluşan belgedir" şeklinde tanımlanmıştır.

İmar mevzuatına aykırı olarak hazine arazilerinin işgal edilerek fiili bir durum yaratılmış alanların yasallaştırılması amacıyla planlama yapılması, planlamayı bertaraf etmektedir. Bugün hazine arazileri üzerinde bulunan yerleşmelerin büyük bir kısmı su havzaları üzerinde, orman sınırları dışına çıkan alanlarda, kıyı alanları, tarım alanları üzerinde bulunmaktadır. Kent bütününde ve çevresi ile birlikte değerlendirildiği zaman bu alanların yapılaşmaya açılmaması gerekmektedir. Ayrıca sanayi açısından uygun yer seçimi olmayan, kenti ve çevresini kirleten, turizm açısından uygun olmayan yapılarda planlanmak suretiyle "İmar Affı" kapsamına alınacaktır. Sonuçta planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, imar

mevzuatına ve kamu yararına aykırı yapılar yapılacak “imar planları” ile yasallaştırılmaktadır. Ayrıca jeolojik açıdan sakıncalı olan alanlarda, fay hatlarında, zeminlerde yapı bulunması kabul edilmektedir.

Plansız yapılan teknik ve sosyal altyapı açısından yeterli olmayan alanların “imar planı” ile yaşam kalitesinin de yükseltilmesi mümkün görülmemektedir. Bu alanlar çok yoğun ve düzensiz, kendiliğinden geliştiğinden bir imar uygulamasına tabii tutulması da olanaklı değildir. Bu alanlardan düzenleme ortaklık payı alınmayacağı da ortadadır.

İmar planların ne amaçla yapılacağı da önemlidir. Planlar kamu yararı için yapılmaktadır. Hazine arsa ve arazilerinde yapılacak imar planları, bir rant yaratma aracı haline getirilmemelidir. Kamuya ait taşınmaz mallar herkesin ortak malıdır. Bu taşınmazlar üzerinde gelecek nesillerinde hakkı bulunmaktadır. Bu taşınmaz malların işgalcilere verilmesi ve üzerinde rant yaratılması sosyal adalet, sosyal devlet anlayışı ile ters düşmektedir.

Ayrıca kıyı alanlarında, orman alanlarında, Boğaziçi alanlarında ve diğer özel kanunla belirlenmiş alanlarda mevzuata aykırı olarak ikinci konut ve apartman yapanların özel çıkarlarını koruyan, bunları en çoğa çıkartan bir yaklaşımla planlama yapılamaz. Kamu çıkarları ile çelişen bu tür planları reddetmek gerekmektedir.

Kamu arsa ve arazileri kentsel gelişmenin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Piyasa eğilimleri dışında, kamu yararı çerçevesinde kent makroformunun yönlendirilmesinde kamu arazileri etkili olmaktadır. Ayrıca kamu arazileri kentsel alanda yeterli olmayan ve ihtiyaçları karşılamaktan uzak olan sosyal ve teknik altyapı alanlarının sağlanmasında bir işlevde görmektedir. Kamu arazilerinin diğer bir önemli işlevi de, toplumda düşük gelir gruplarının ihtiyaçlarına yönelik projelerin üretilmesinin sağlanmasıdır. Kamu arazileri maliyetleri düşürmekte ve sosyal devlet anlayışı doğrultusunda toplumun kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, kamu arazileri toplumun belli bir kesimleri için değil, tüm toplum için kullanılan planlama aracı haline gelmektedir.

Tabii bütün bunlar olurken, mimar, mühendis, şehir plancıları da mesleklerini yapamaz konuma düşürülmüşlerdir. Birer idari, formalite işlem yapan eleman konumuna indirgenmişlerdir. Teknik elemanlardan yapıların güvenilir ve uygun olduğuna ilişkin rapor düzenlemeleri istenmiş ve teknik elemanlar ciddi bir sorumluluk altına sokulmuştur. Yapılan yasal düzenlemelerde meslek odalarının görüşleri alınmamış, teknik elemanlara danışılmamıştır. Varolan doku, kendiliğinden gelişen doku olduğu gibi korunmuştur. Tabii şimdi içinde yaşadığımız son dönemde bunun çok açık örneklerini görüyorsunuz. Öveçler, Dikmen, Karakusunlar, Balgat gibi semtlerimizin, gecekondu semtlerinin bugün nasıl yoğun bir yapılaşmayla bu hale geldiğini görüyorsunuz.

Bir diğer gerçek de, kaçak yapılaşma, gecekondulaşma, zaman içerisinde biçim değiştirerek, insanların bireysel girişimlerle kendi barınma sorununu çözmesi süreci, birtakım şirketler, mafyalar aracılığıyla, daha büyük sermaye gru-

plarının bir nevi sermaye birikim aracı olarak kullanmaları sürecine dönüşmüştür. Ülkemizin içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik koşullar nedeniyle gecekonduların yapılması farklılaşmıştır. Gecekondular tekil olarak yapılmamış, toplu olarak örgütlü güçlerce yapılmıştır. Tabii bunun en bariz örneği de, siz bilirsiniz- Sultanbeyli örneğidir. Sultanbeyli örneğinde olduğu gibi kısa süre içinde kamu arazileri işgal edilmiştir. Sultanbeyli bir orman alanı olmasına karşın, bugün Başbakan'ın da Ulusa Sesleniş konuşmasında açıkladığı gibi, tamamen yapılaşmış, artık dönüşü olmayan bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. “Orada insanların işgal ettikleri arazilerde bedava oturmalarına göz mü yumacağız, onlara biz bunları satmayacak mıyız?” sorusunu hâlâ sormaktadır.

Az önce bahsettiğim gibi, bu hem ülkenin, gelecekte çocuklarımızın kullanacağı kaynakların birtakım insanlara hibe edilmesi, doğru ve sağlıklı kentleşmenin sağlanamamasının yanında bir oldu bittinin tekrar bir tescili ve bundan sonra işgal edilecek orman alanlarının, hazine arazilerinin satışa konulmasından daha öte bir şey değildir. Tabii yeni Hükümet iktidara geldiğinden beri temel sorun olarak ülkenin içinde bulunduğu iç borç, dış borç yükünün ağırlığından, fazlalığından ve bunun acil olarak çözülmesinden yana bir tavır sergilediği için, varolan kaynakları satarak, kısa sürede bunu çözme gibi bir dinamiği içerisinde taşımakta. Buna yönelik de Yerel Yönetimler Yasasını değiştirmekte, Anayasayı değiştirmekte; kıyıları, orman alanlarını, hazine arazilerini satışa koymakta ve hatta bunun ticaretini yapmaktadır.

Çok ilginç bir şey daha var; bütün bu hazine arazilerinin satışına, kıyıların satışına yönelik yasalar, bu konularda kentlerimizin gelişmesinden sorumlu Bayındırlık Bakanlığı tarafından değil; Maliye Bakanlığı tarafından gündeme getirilmekte, buna yönelik çıkan bütün yasalar Maliye Bakanlığı'nın hazırladığı yasa tasarılarıdır. Bu işi nasıl kaynak olarak gördüklerinin, birkaç dolar elde etmek için gelecek kuşakların haklarının nasıl yok edilmekte olduğunun en açık ifadesidir. Sadece bunlar değil tabii; doğal, kültürel, tarihi mirasımız da aynı şekilde ticarete konu edilmektedir. Anayasa ile sit alanlarının, kıyılarımızın, ormanlarımızın satışının yasak olması nedeniyle, Anayasa değişikliğine gidilmek istemektedirler. Buna ilişkin düzenlemeleri Meclis'ten geçirmeye çalışmaktadırlar.

Tabii bütün bunlara karşı yapmamız gereken nedir? Biraz konuşmamız lazım. Programın başında kent toprakları üzerindeki tahribatları konuşacağız derken, bu tahribatlara karşı neler yapabileceğimizi de konuşmamız gerekiyor. Bu pervasız durum karşısında yapılması gereken en önemli şey birlikte karar alabilmektir.

Çünkü kentlerimiz bu konuda madenlerimiz gibi değil. Madenlerimiz konusunda belki Sayın Çetin Uygur'un anlattığı konuların nasıl geliştiği konusunda gözlem yapma olanağımız az. Ama kentsel gelişmeler böyle değil. Kentlerimizde gelişen olayları, her gün, yani evimizde otururken de, dışarıda gezerken de, işe giderken de gözlüyoruz, yaşadığımız sorunlarla iç içeyiz. Buna karşı yürütülen politikaları da görüyorsunuz.

Kaçak yapıların yapılmasının engellenmesi için kamu tarafından sıkı bir de-

netim yapılması, imar mevzuatına aykırı hareket edenlerin cezalandırılması gerekmektedir. Ancak bugün kamu yönetiminde uygulanan politikalar neticesinde, kamu da denetim işlerini yapacak yeterli teknik eleman kalmamıştır.

Kamu kurumları imar mevzuatına aykırı yapılarla ilgili olarak aldığı yıkım kararlarını yerine getirmesi içinde gerekli araç ve gerece sahip bulunmamaktadır.

Yerel yönetimlere geniş yetkiler verilmesine rağmen, belediyelerin sağlıklı ve yeterli denetlenme yapmasına ilişkin etkin bir sistem getirilmemiştir.

Melih Gökçek'in yaya geçitlerine ilişkin düzenlemeleri, ve uyduruk anketlerine karşı, oldukça yoğun propaganda ile nasıl mücadele edilmesi gerektiğini Ankaralılar göstermiştir. Kent merkezlerinin insan ağırlıklı mekanlar olarak kullanılmasının sağlanmasına yönelik Ankara Şubemizin yürüttüğü çalışmaları takip edebildiniz mi, bilmiyorum.

Orada savunduğumuz şeyler şunlar: Kent merkezleri, aynı kentte yaşayan farklı gelir gruplarının, farklı kültür ve düzeydeki insanların kaynaştıkları yerlerdir. En çok burada birbirleriyle temas sağlarlar, burada bir kültürel ve sosyal alışverişi sağlarlar. Ama bugün üst gelir gruplarının kendi alışveriş mekânlarını merkezlerden ayırması; kendi oturma mekânlarını, özel güvenli siteleri merkezden, konut alanlarından soyutlamaları ve en sonunda Kızılay kent merkezinin yoğun, trafiğin arttığı bir merkez haline getirilmesi; insanların mümkün olduğu kadar az kullanacağı, sosyal ilişkilerin, gelişimin en az olacağı bir mekan haline getirilmesi, aslında ilerde çok büyük kentsel gerilimlere, sorunlara yol açabileceği bir düzeye doğru ilerliyor. Yani kentler birer patlama noktası, bomba haline getirilmektedir. Bunun için bu konularda, yani kentlerimize yönelik düzenlemeler konusunda duyarlı olmamız gerektiği söylüyoruz. Çünkü bunun dışında yapacak bir şey yok. Aslında temel olarak ne kadar iyi planlar yapabilirsek, ne kadar sağlıklı kentler planlarsak planlayalım, bunların gerçekleşmesi, uygulaması ancak yaşayan insanların, o çevrede varolan insanların buldukları çevreye sahip çıkmaları sayesinde olur. O yüzden tepkimizi göstermekten çekinmemeliyiz. Bu konuda mücadelemizin en alt birimden başlayarak, apartmanımızdan, sokağımızdan, mahallemizden başlayarak, en üst makama, Cumhurbaşkanlığı'na kadar iletilmesi gerektiğine inanıyorum.

Şimdilik bu kadar. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Nevzat Uğurel'e teşekkür ediyorum. Kent toplantıları olayı sadece kent toplantılarıyla sınırlı kalmıyor. Aslında hemen hemen her yerde bütün bu doğal kaynaklarımız, bütün varlıklarımız bir anlamda kamudan alınıyor; yani onun elinden alınıp, daha sonra rantçılara aktarılıyor. Böyle ilginç bir düzenleme var ve burada da zannediyorum temel olan olaylardan bir tanesi kuralsız bir işleyiş.

Eğitim konusunda Nazım Alkaya'ya söz verelim. Buyurun.

NAZIM ALKAYA (Eğitim-Sen, Genel Basın Yayın Sekreteri)- Hepinize merhaba arkadaşlar.

Değişik sektörlerdeki tahribatlarla ilgili olarak hepimizi çok yakından ilgilendiren eğitim sektöründeki tahribatlara ya da yapılan uygulamalar 3 ana başlıkta toplayabiliriz: Birincisi eğitimde özelleştirme uygulamaları, ikincisi AKP iktidarından kaynaklı cemaat ilişkilerini koruma ve güçlendirme olayı, üçüncüsü de kadrolaşma.

Tabii bu kadar büyük bir konuyu hem 15 dakikada belli bir dizge içinde anlatabilmek, hem buradan sonuç çıkarabilmek oldukça sıkıntılı. O anlamda yapılagelen uygulamalardan birtakım örnekler vererek sonuca gitmek istiyorum. Örneğin, AKP iktidarının ilk önemli ataklarından biri, bugün kamuoyuna da yansıyan ataklarından biri on bin “yoksul” öğrenciyeye eğitim-öğretim olanağını vermektir. 150 trilyona yakın bir kaynak ayrıldı ve bu 150 trilyonluk kaynakla beraber bunları okullara vereceklerini, özel sektördeki okullarda eğiteceklerini söylediler. Ama bu salt AKP iktidarının bu tavrından dolayı çıkan bir şey değildi; 1995 yılında Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, 2000 yılında yayınlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da genel eğitim içinde özel sektörün payının yükseltilmesi gerektiğiyle ilgili zaten saptamalar vardı. O anlamda da “özel sektörü bir biçimiyle gündeme getirebilmenin yolu ve halkın gözünde de meşrulaştırabilmenin yolu yoksul öğrencilerle bu işe başlayabilmek” düşüncesinden hareket ettiler.

Biz bunlara daha önce bir dava açtık Danıştay’da, kazandık. Daha sonra yasa çıkardılar, bu sefer Danıştay’da açtığımız gerekçeyle neredeyse aynı biçimde Cumhurbaşkanlığı tarafından da reddedildi. Bunun şöyle bir uygulaması oldu: Biz Bakanın kendisine de ifade ettik, “150 trilyon para ayıracaksınız, gerçekte de hem eğitim sistemi, hem de insanları kandırmama noktasında da bir çaba harcayacaksınız şöyle bir şey yapabilirsiniz: 55 bin öğrenci başvurdu, 150 trilyonu bunlara burs olarak dağıtabilirsiniz.” Kabul etmediler; çünkü oradaki amaç, gerçekten eğitimde özelleştirmenin, daha doğrusu özel sektörün payının artırılarak, onun nasıl bir anlam kazandığıyla ilgilidir.

Nereden yola çıkıyoruz? Bir örnek vardır, kurbağayı kaynar suya attığımızda tepki gösterir, ama yavaş yavaş ısıtarak attığımızda herhangi bir tepki göstermez. Bizim bütün bir toplumumuz da yavaş yavaş bunlara alıştırdığından dolayı maalesef hiç kimse tepki göstermemeye başlıyor. Nedir tepki göstermeme ya da kandırma, konuya alıştırma? Örneğin, toplam kalite yönetimi diye bir şey çıkardılar, bizim söylediğimiz eğitimde demokrasiyi; öğrencinin, öğretmenin, velinin yönetime katılmasını, söz sahibi olabilmesini, okul idaresinin sadece etik konularla ilgilenmesiyle ilgili çalışmalar yapılmaya başlandı geçmiş hükümetler döneminde. Ama o toplantıda bir de yönetimin çalışmalarının en sonunda öğretmenler, oraya katılan öğretmenler iki yere götürüldüler: Bir, kentin kenar mahallesinde olan bir devlet okuluna ve bir de merkezi yerde örgütlenmiş özel sektör okuluna götürüldüler ve dediler ki, “toplam kalite yönetimine inanmıyorsanız, eğitimin de böyle verilmesi gerektiğine inanmalısınız.”

Eğitimde özelleştirme kavramını, yani o 30 kişilik sınıflar, her tarafta bilgisayarların olması, özel bir statüye konularak bunun insanlara sunulması; yani

“böyle bir şeye ben para veririm, Anadolu liselerindeki başarıyı gördüğümde ben buna para veririm” düşüncesinin zaten sağlanmasıyla ilgiliydi.

Arkadaşlar; bir tarihlerde de yine biliyorsunuz 167 öğretmen görevinden alındı, bunların büyük çoğunluğu Eğitim-Sen üyesiydi. Ama başka bir şey yaptılar, adı da doktor olan Talim Terbiye Kurulu Başkanı kitap yasaklattırdı. Bakın, bu kitaplardan hepimizin belki çocuklukta okuduğu Nasrettin Hoca, Keloğlan, Define Adası, Heidi, Polyanna, Aya Yolculuk, Esrarlı Ada, Kaptan Nemo, Çocuk Kalbi, Alice Düşler Ülkesinde, Karga ve Tilki, La Fontaine'in hikâyeleri, bunların hepsi yasaklandı. Bunların yasaklanılmasının nedeni, bir yayınevinin kitaplarının yasaklatıldığı nedeniydi; ama bunun yerelerde algılanması, bütün okul kütüphanelerinden çıkarılması, o ismi taşıyan bütün kitapların okul kütüphanelerinden çıkarılması. Eğer siz öğrencilerinize verirsiniz, öğretmen ve okul idaresi tarafından uyarılması gündeme geliyordu. Talim Terbiye son derece önemli bir kurum ve kuruluşu.

Burada kadrolaşmayı çok iyi yapabilmek için yaptıkları şey Talim Terbiye Kurulu Yönetmeliği'nin değiştirilmesi oldu. Örneğin bir kişinin kurul üyesi olabilmesi için, en az bir yabancı dil bilmesi ve ikincisi mutlaka olması tercih nedeni diye sayılırken, şimdi yabancı dil bilme koşulunu ortadan kaldırdı; ama Talim Terbiye Kurulu üyelerine yurtdışında çıkıp araştırmalar yapma görevini verdi. Bu birilerini oraya alma niyetindeydi. Daire başkanlıklarına “12 yıl kıdemi olması gerekir” denildi, daire başkanlıklarında 12 yıl kıdemi olması gereken şartı kaldırdı.

Son olarak, yaşamdan bir örnek; Ankara Merkez İmam Hatip Lisesi Müdürü görevinden alındı, Evren Lisesi Müdürlüğüne verildi. 3 aylık bir soruşturmada hiçbir şey çıkarılmadı, denildi ki, “yönetmeliğin 30. Maddesi.” O da bir yerde 8 yıl görev yaparsanız, rotasyona tabi tutulmanız gerekiyor. Oradan alındı, gönderildi; ama arkadaşımız orada 4 yıldan beri müdürlük yapıyor. Kadrolaşmanın boyutu, eğer çok ağır bir ifade olmazsa, Cumhuriyet tarihindeki en büyük kadrolaşma operasyonları yapılmaya başlandı.

Özelleştirmeye de gelince, az önce söyledim; özel okulların gündeme getirilmesi, onların desteklenmesiyle ilgili olarak bize ilk başta, hatırlıyorsanız, okullarda katkı paylarıyla başlatıldı ve birçok arkadaşımız da “devlet para vermiyor, veremiyor, o nedenden dolayı okulun penceresi kırılırsa; yani biz yaptırırsak ne olur, okul yaptırırsa ne olur?” Daha sonra kantin ihaleleri başladı. Eskiden kooperatifler aracılığıyla yapıldı kantin ihaleleri, servis ihaleleri. Okullarda yaklaşık şu anda 28 kaleme ayrı para tahsis edilmekte. Yavaş yavaş bunlara alıştırdık ve en sonunda da gelinen nokta, sözleşmeli öğretmen. Sözleşmeli öğretmenle beraber -zaten sanıyorum az sonra da özellikle kamu yönetimi reformuna da değinilecek- eğitim sisteminin yerellere, yerellerden de özelleştirilerek insanlara, yoksullara, işsizlere, dar gelirliyle artık eğitimin kapısının yavaş yavaş kapatılması gündeme getiriliyor.

Son olarak da bir-iki rakama bitirmek istiyorum. 2004 yılının bütçesi 12,5 katrilyon olarak belirtiliyor. Yaklaşık 7.9'a tekabül eder bütçe içinde; ama

bütçeden 66 katrilyonu faize ayrılıyor. Fakat çok ilginçtir, örneğin Senegal'de eğitime %33,1 ayrılabilir, Meksika'da %26,7 ayrılabilir, Amerika'da %15'lerde ayrılıyor, Finlandiya'da %12'lerde, İsviçre'de %14'lerde ayrılırken; eğitime nasıl baktığımızın da sadece bu siyasal iktidar değil, bundan öncekilerin nasıl baktığıyla da ilintili. Yalnız son 15 yılda bütçede ayrılan pay yaklaşık %10'luk bir kayba uğrarken, okuyan öğrenci sayısı 2 katına çıkmış durumda. Bunu da gelecekte çocuklarımızı nasıl bir tehlikenin beklediğiyle de ilgili son derece önemli bir veri olarak da sayabiliriz.

İlerleyen süreçte neler yapılabilir? Bununla ilgili birçok şey söylenecek; ama tek başına öğretmenlerin, eğitim emekçilerinin yaptığı mücadelenin bu noktada yeterli olmadığı, olamayacağı gerçeğinin altını çizmek istiyorum. Velilerin, sizlerin, en geniş kesimlerin bu konuya “dur” demedikçe, çok da başarılı olabileceğini düşünmek doğru bir anlayış ve tutum olmaz diye düşünüyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Nazım arkadaşımıza teşekkür ediyorum. Yeni liberal politikaların çok tahribat yaptığı iki alandan bir tanesi eğitim alanı.

Şimdi sağlık alanında neler değişiyor, onu inceleyeceğiz.

Ata Soyer, buyurun.

ATA SOYER (Türk Tabipleri Birliği Merkez Yönetim Kurulu Üyesi)- Teşekkür ederim. Kaya ağabey, beni 3 dakika kala uyarırsanız... Benim şöyle bir avantajım olacak: Ben ne yapılması gerektiğini söylemeyeceğim, diğer konuşmacılar ne yapılacağını söyleyecekleri için, ben sadece durum saptamasıyla yetineceğim.

Sağlıkta tahribat nedir? Gerçekten herkes kendi alanıyla ilgili bir tahribat söylüyor. Bizdeki tahribat neler olabilir; ölümler, sakatlıklar, hastalıklar, bunlardaki eşitsizlikler ve giderek sağlığı bozulan kesimlerin hizmete ulaşamaması. En önemli tahribat, her yıl 60 binden fazla bebeğin 1 yaşına gelmeden ölmesi. Bu çok mudur, az mıdır? Gerçekten çoktur. En azından oran olarak baktığımızda, Avrupa'daki ülkelerden 4 ya da 8 kat, kendi komşularımızdan da -Irak haricinde- daha fazla bebeğin öldüğü söylenen bir ülke. En önemli tahribat budur; yani insanların gereksiz yere ölmesi, bebeklerin 1 yaşına gelmeden ölmesinin en önemli tahribat olduğunu söylemek lazım. Ayrıca bu ölümlerdeki eşitsizlikler de en önemli sorundur. Ne demek istiyoruz; diyoruz ki, kırdaki annelerin bebekleri kentteki annelere göre 1,6 misli daha fazla ölüyor, Doğudaki annelerin bebekleri Batıdakilere kıyasla 1,9 misli daha fazla ölmektedir. Bunu anlamak mümkün. Okuryazar olmayan anneler okuryazar annelere göre daha fazla ölmektedir ve bu sağlık hizmetiyle çok yakından ilişkili bir eşitsizliktir.

Eğer biz eşit, ulaşılabilir, kamusal bir sağlık hizmeti verebilirsek, bu eşitsizlikleri azaltma şansına sahibiz. Bu konuda da en tipik örneği şu şekilde veriyoruz: Diyoruz ki, doğum öncesi bakım almamış, yani gebeliğinde hiçbir bakım görmemiş bir anne ve doğumu da sağlık personeli yardımı olmaksızın yapmış bir

annenin bebeği, her ikisinde de destek almış anneye kıyasla 3 misli daha fazla bebek ölümü riskiyle karşı karşıyadır. Dolayısıyla biz sadece bunu bile yerine getirsek, toplumdaki varolan tahribatı azaltma şansına sahibiz; ama sağlık hizmetlerinin çokertilmesi dediğimiz, Nazım arkadaşımızın eğitimde söylediği, Çetin ağabeyin madende söylediği, Nevzat arkadaşımızın kent topraklarında söylediği tahribat olduğu için, bu eşitsizliklerin derinleştiğini görüyoruz. Bunun için de şöyle bir örneğimiz var: Bebek ölüm hızı ve önlenebilir bebek ölüm hızı diye iki tane ölçütümüz vardı. 1978'de Doğuda, Batıya kıyasla bebek ölüm hızı 1,36 misli daha fazla. Bu oran, önlenebilir ölümlerde 2,12; yani Doğuda, Batıya kıyasla 2,12 daha fazla. 83'te bebek ölüm hızı farkı 1,67'ye, önlenebilir bebek ölüm hızı farkı 2,95'e çıkıyor. 82'de her ikisi de 2,5'a yakın, 93'te bebek ölüm hızı farkı azalıyor; ama önlenebilir bebek ölüm hızı farkı artıyor. 98'de ise çok tipik, Doğuyla Batı arasındaki eşitsizlik 4 misline ulaşıyor. Yani baktığımız zaman, 1978'de Türkiye'de her 1 000 bebekten 170'i ölüyor, bugün 60'a düşmüş, daha sonra 42'ye düşmüş, bir azalma var; ama Türkiye'deki eşitsizlikler açısından çok ciddi bir derinleşme var. En önemli tahribat bu.

Yine bir başka tahribat, Sağlık Bakanlığı 1999 rakamlarına göre, -dolayısıyla resmi rakam da diyoruz- her 5 kişiden biri hasta olduğu halde tedavi görememektedir. Krizden sonra 2001 için bu rakam yüzde 28'e çıkmıştır; yani neredeyse 3'te 1'e yakın. Buradaki en önemli problem, yoksullarda bunun 3'te 1'e ulaşması, sosyal güvencesi olmayanlarda yüzde 50'ye ulaşması; yani sosyal güvencesi olmayan insanlar, neredeyse her iki insandan biri ihtiyacı olduğu halde tedavi olamamaktadır.

Bu tahribatların neyle ilişkili olduğunu söylemek için şöyle bir çerçevemiz var. Sanıyorum bütün arkadaşlarımız gerekçeleri söyleyecekler, ama biz bir arada olsun diye söyledik. Uygulanan ekonomik, mali reformlar Türkiye'de bir takım politikalar üzerine oturtulmuştur. Bir tanesi düşük ücret politikası; yani çalışanların alım gücünün azaltılması. Bizim açımızdan ne anlamı vardır? Beslenmeye ya da yaşam için gerekli olan maddelerin alımına daha az para harcanması ve halkın çoğunluğunun yaşam koşullarının kötüleşmesi, sağlığının bozulması demektir. Sağlığı bozulan insanların daha fazla hizmet alması gerekirken, uygulanan "sermayeden vergi almama" politikası, sonucu bütçede kamu hizmetlerinin azaltılması meselesi, daha çok sağlık hizmetine ihtiyacı olanlara daha az sağlık hizmeti verilmesi sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla tahribatın büyüklüğü bununla ilgilidir. O politikalar sonucunda bu hastalanan insanlara daha az kamu hizmeti verilmiştir.

1990 sonrası kriz ise, sağlık alanında şu sonuçlara yol açmıştır: Sağlık bütçesinin kısılması, giderek sağlık finansmanının prim artı cepten ödemeye oturtulması, genel bütçeyi kısıncı ve döner sermaye meselesinin, Nazım arkadaşımızın okullar için söylediği meselenin sağlık sektörü için geçerli hale gelmesi. Bizim açımızdan sonucu ne? Sağlık çalışanları yoksullaşmıştır; 1980'de 100 lira alırken, şimdi 20 lira almaktadırlar. Ek iş yapanları kastetmiyorum, sadece kamuda çalışanlar üzerinden.

Sağlık kurumları işletme haline gelmiştir. Bugün devlet hastaneleri Sağlık Bakanlığından sadece personel maaşı almaktadır, bunun dışındaki bütün giderlerini döner sermayeyle karşılayan işletmelere dönüşmüşlerdir. Sektörümüz, yine eğitimde verilen örnek gibi, kaynak aktarma temelli bir işleyişe oturtulmuştur. Yaklaşık 10 milyar doların döndüğü sektörümüzde kamudan özele kaynak aktarma yüzde 25'lere, yüzde 30'lara varmıştır belirli mekanizmalarla ve bunun önemli bölümü de yurtdışına, uluslararası ilaç teknoloji ve hizmet tekellerine gitmektedir.

Sonuç: Kamu sağlık hizmetleri ve kurumları çökertilmiştir. Alternatif olarak özel sektör gösterilmektedir. Burada birkaç tane örnek vererek, bu çökertmenin sonuçlarını kendi alanımızda örneklemeye çalışacağım. Bir tanesi, sağlık yatırımları ve sağlık ocaklarımız, bu işte asıl mücadelenin yürütüldüğü alan. Yaklaşık 5 700 sağlık ocağımız var; mevcut olması gerekenin yüzde 15 eksikliği. Burada ciddi bir birikimimiz olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yüzde 12 sağlık ocağımızda, yani 665 sağlık ocağımızda hekim yok. Bu oran, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da yüzde 20'yi buluyor; yani her 5 sağlık ocağından birinde hekim yok, Şırnak'ta 2 sağlık ocağından birinde hekim yok. Yüzde 66 sağlık evimizde ebe yok, bu Doğu ve Güneydoğuda yüzde 85'e varıyor; yani doluluk oranı yüzde 15. Kapalı sağlık ocağı sayımız 270, kapalı sağlık evimiz de 1887. Dolayısıyla kâğıt üzerinde bile mücadeleyi asıl vereceğimiz alanlarda problemimiz var.

Harita üzerinden okumak zor olabilir; ama ben tarif etmeye çalışacağım. Sol köşedeki haritadaki gri yerler nüfus başına sağlık ocağı sorunumuzun en yoğun olduğu yerleri gösteriyor; Güneydoğu ve büyük kentler. Neden? Güneydoğuda seçeneği yok insanların, Güneydoğuda sağlık ocaklarımız kapalı ve sağlık ocaklarımız az. Büyük kentlerde ise, birinci basamağı büyük ölçüde özel polikliniklere terk etmiştir. İstanbul haritasında her semtin yanında birtakım rakamlar var. Rakamların formülü şu: Birinci basamakta özel sektör/kamu sektörü. Beykoz ve sanıyorum Sarıyer dışında özel sektör 4-8 misli daha fazla kurum bulunduruyor. Siz İstanbul'un 11 milyonuna 200 sağlık ocağıyla hizmet vermeye kalkarsanız, o boşluğu özel poliklinikler doldurur ve onların gücüyle iktidara gelen AKP Hükümeti şimdi bunlara kaynak aktarmanın yasalarını çıkartıyorlar. Kamudan özele gidişin serbest bırakılması ve bu kesimlere bir bedel ödemeyi de gündeme getiriyorlar.

Tabii ki sağlık ocakları kötü işleyince sonuçları var. Üstteki haritamız sağlık ocaklarımızın gebe izlem oranlarını, sayılarını gösteriyor. Türkiye ortalamamız 1,68, ama siyah yerlerimiz 1'in altında; yani bir gebeyi gebeliği sırasında bir kere bile göremiyoruz o siyah yerlerde. Nedir; Güneydoğuda, İstanbul'da ve birtakım Orta Anadolu'nun az gelişmiş yerlerinde. Eğer bir gebeyi gebeliğinde bir kere göremiyorsak, onun riskini de tespit edemiyoruz, en çok ölümler de orada oluyor. Dolayısıyla sağlık ocaklarıyla ilgili problemimiz, kötü koşullarda yaşayan insanlar hizmet verilmediği için ölümle ve riskle daha fazla karşı karşıya kalıyorlar.

Bebek izlemimizde de aynı problem. Bebek izlemimizdeki harita sol alttaki; yine gri yerler problemlili yerler, sağ alttaki de aşı oranlarımızı gösteriyor. Kırmızı yerler yüzde 66'nın altında aşılama yaptığımız yerler. Dikkat ederseniz, hepsinde risk bölgeleri aynı ve kamu hizmetlerinin çökertilmesi en çok yoksulları ve alt sınıfları vurmakta.

Hastaneler için söyleyeceğim çerçeveye ilgili 3 grafiğim var; bir tanesi tek başına soldaki grafik, döner sermaye ve genel bütçenin hastaneler açısından payını gösteriyor. Dikkat ederseniz, genel bütçe sabit kalmakta -maviyle görülen rakamlar- döner sermaye büyük ölçüde almış başını gidiyor. Üniversite hastanelerinde şu anda kazanılan 100 liranın 70-76 lirası döner sermayenindir, Sağlık Bakanlığı hastanelerinde 60 lirası döner sermayenindir. Fiilen işletme halinde de bunlar bu işletmelerle yapılacak son değişiklik, "alın kardeşim, özel hastane olsun, istediğiniz personeli çalıştırın, sözleşmeli olarak tepe tepe kullanın; esnek mi çalıştırıyorsunuz, nasıl çalıştırıyorsanız çalıştırın, satın hizmetinizi, paranızı alın." Giderek böyle bir yola girmiş durumda, AKP reformları da bu anlamda sözkonusu süreci tamamlamak noktasındadır.

Tabii ki bunun sonucu, temizlik, mutfak, bakım-onarım vesaire gibi hizmetlerin taşeronlaştırılmasıdır; taşeronlaştırma meselesi yaygınlaşacaktır. Sanıyorum Sezai arkadaşımızın söyleyeceği "devletin yeniden yapılanması" denilen süreçle birlikte bu taşeronlaştırma hem sağlık hizmetlerinde yaygınlaşacak, hem de artık yerel tekeller değil; uluslararası tekellerin büyük ölçüde devreye girmesine olanak sağlanacak.

Kamunun önünü keserseniz, özeli önünü açarsınız. Son 12 yılda özel hastane yataklarının sayısı yüzde 4'ten yüzde 8'e kadar ulaşmıştır, iki misli artmıştır. Kamuya desteği kesiyorsunuz, büyük ölçüde özeli en azından önünü açıyorsunuz. Ben özel sektör genişlemiştir, hem de kamunun özel sektör gibi çalışması gelişmiştir.

Evet, özet tablomuz şu. Kamu sağlık hizmetleri son 20 yıldır çökertilmiştir. AKP hükümetleri bu çökertmenin sonucunu, meyvelerini toplayacaktır. Çökertme, bütçenin kısılması, yatırımların kısılması ve kamu sağlık çalışanlarının ek iş yapmaya zorlanmasıyla mümkün kılınmıştır. Özel sektöre ise, hizmet satın alma modelinin; yani kamunun hizmet üretmekten vazgeçmesi şeklini oturarak, hizmet satın alma ve taşeronlaştırma meselesi öne çıkarılmıştır, özel sektöre teşvikler verilmiştir. Yaklaşık olarak 20 yılda 7,5 milyar dolar teşvik verildiği, bunun karşılığında da 9,5 milyar dolar özel yatırım olduğu söylenmektedir. Bu yatırımlar şu anda kamu yatırımlarının iki misli üzerindedir, daha evvelden hemen hemen yarısıyken. En önemlisi de tıbbi ithalat artmıştır ve AKP reformlarının en önemli bileşeni kamudan özele, özelden de uluslararası şirketlere kaynak aktarılmasıdır. Yaklaşık olarak 90'la 98 arasında toplanan paranın 8'de ya da 9'da 1'inin kamudan özele kaynak olarak aktarıldığını söylemek mümkün. Son yıllarda bu yüzde 25 ve yüzde 30'lara yükselmiştir.

Sonuç: Kamu, sağlık hizmetleri vermek durumunda değildir artık, giderek piyasalaşan bir hizmet söz konusudur, bu piyasalaşma ve kaynak aktarma modeli de en başta söylediğim insansal tahribatı daha da derinleştirecektir.

Saygılarımla.

BAŞKAN- Evet, Ata Soyer'e teşekkür ediyoruz.

Gerçekten kamu hizmetinin, bir yandan da kamu hizmeti kavramının değiştiği bir dönemde "ticarileşme, özelleştirme" gibi kavramlarla kamu hizmeti ve olayı doğrudan doğruya bir başka kaynak aktarma mekanizmasına bir şekilde dönüştürülüyor, burada devlet de yeniden yapılıyor.

Şimdi sözü Sezai Temelli arkadaşşıma bırakıyorum.

SEZAI TEMELLİ (İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)- Teşekkür ederim. Herkesi saygıyla selamlıyorum.

Devlet sektörünü ben anlatacağım. Devletin yeniden yapılanması diye bir kavram var. Devletin yeniden yapılanmasıyla ya da bugün konuşmalarımıza baktığımızda bir özne oluşturuyoruz, bir devlet öznesi ve devlet öznesinin üzerinden değerlendiriyoruz ki, ben buradan bakmak istemiyorum; yani başka bir özneyi bulmalıyız diye düşünüyorum. Burada konuştuğumuz, benden önceki konuşmacıların altını çizdiği şeyler, "değişim, dönüşüm, yeniden yapılanma" denilen bir şey söz konusuysa eğer, burada gerçek özneyi aramak zorundayız. Bu da çok zor bir şey değil aslında. Kapitalist sistem içinde sermaye birikim rejimi gerçek özneyi oluşturabilir; yani sistemin çekirdeği buradadır. Buraya baktığınız zaman, bu dönüşümde devletin de bu dönüşümle korelasyonu yüksek bir hareket izlediğini görüyoruz. Dolayısıyla devlet araçsaldır ve bugünkü dönüşümün bu araçsal konumla doğrudan ilişkisi vardır.

Bu dönüşüm göstergelerinin, eğitimde, sağlıkta, madenlerde nasıl gerçekleştiği konusuna değinildi. Mesela, bütçeye baktığımızda -bütçe çok önemli bir gösterge özellikle devletin en önemli hareket alanını göstermesi açısından- dönüşümünü gösteren ve en açık şekilde izleyebileceğimiz bir araç elimizde bulunmaktadır. 1980'de bütçeden yatırımlara ayrılan pay %20 dolayında idi. 2000'lere geldiğimizde bu oran %5'in altına düşmüş, hâlâ da düşmeye devam ediyor. Yine 1960'la 75 arasında sosyal nitelikli kamu harcamalarının bütçeden aldığı pay giderek artmış. Daha sonra benim yaptığım bir çalışmada 1975'e 100 dediğimizde, 2000 yılına geldiğimizde bu rakamın 50'ye düştüğünü, 2002'de 47'ye gerilediğini görüyoruz; yani yarı yarıya, hatta daha fazla bir gerileme var. Buna ben "kamusal yoksulluk" diyorum; yani toplumsal açıdan bir yoksullaşma sürecinden başka bir şey değil.

Yine ilginç bir şey de şu: 1960-80 arasında vergilere baktığımızda, vergilerin dağılımında dolaysız vergilerin payı giderek artıyor; yani sosyal adaleti sağlandığına vurgu yaptığımız vergiler giderek payını artırıyor, %70'lere kadar çıkıyor. 1980'den 2000'e gelirken, dolaylı vergiler dolaysız vergilerin yerine geçmeye başlıyor; yani Katma Değer Vergisi gibi vergiler daha fazla paya sahip

olmaya başlıyor. Bugün vergi gelirlerinin %70'i dolaylı vergilerden oluşmakta. Yani sosyal adalete, eşitliğe dikkat etmeyen vergiler nispi payını artırmakta.

Bir alan boşalıyor, devlet bir yerlerden çekiliyor. “Bu alandan çekilmesindeki neden ne olabilir”e biraz bakmak istiyorum. Bu sadece Türkiye’ye özgü bir şey de değil, bütün dünyada yaşanan bir dönüşüm süreci.

1970’ler kriz yılları. 60’ların sonunda kapitalizmin krize girilmesiyle beraber 70’ler krizle geçiyor, 80’den sonra restorasyon bütün dünyada başlıyor. Bu restorasyonun temel hareket noktası, yeni dünya düzeni, neoliberal politikalar ve yeni sağın söylemi olarak karşımıza çıkıyor. Dünyada kriz, sermaye birikim rejiminin krizidir, aşırı üretimin krizidir, dolayısıyla bir Fordizm krizidir. Burada seri üretime göre, fabrikaya göre örgütlenmiş bir toplumda, devletin araçsallaştığı yerde biz iyi devlet dediğimiz sosyal devleti görüyorsunuz; ama sosyal devletin oradaki birincil amacı, birincil işlevi aslında sermayeyi değerlemek. Hele hele sermaye birikimi yetersiz olan ülkelerde bu daha fazla kendini ön planı çıkartıyor gibi gözükabilir.

Sermayeyi ne üzerinden değerleyeceksiniz? Doğal olarak bunun yanıtı emek. Dolayimli bir değerlendirme süreci başlatıyorsunuz ve emeğin eğitimi, sağlığı, sosyal güvenliği gibi harcamalara yüklenerek, aslında artı değeri, dolayısıyla sermayenin değerlendirme sürecini yükseltiyorsunuz. Burada bir kriz başladığı andan itibaren sermaye kendi rasyonalitesini hemen koyuyor. Zaten en basit iktisat kitaplarına bakarsanız, rasyonalitenin ön planda olduğunu görürsünüz. Rasyonel davranışın gerekliliği aşırı vurgulanır, aslında bu rasyonalitenin tanımlandığı birey girişimcidir ve dolayısıyla girişimci kimliğinde sermayeyi tarif eder. Sermaye rasyonalitesini kurar kurmaz kendisi açısından krize neden olan kaynaklardan, krize neden olan etmenlerden kendisini kurtarmaya çabalar. Bunun için dönüşüm kaçınılmaz. Post dönem bu dönüşümün ön eki. Tabii post dönem çok kolay açıklanacak bir dönem değil.

Post dönemde esneklik önemli, sermaye esnek olmak istiyor; yani ayaklarından bir yere bağlanmış olmak istemiyor. Fabrikalar onu ayaklarından bağlayan yerlerdir. O esnekliği kazandığınız anda hareket alanınız genişlemiş oluyor. Bu hareket alanı şimdi bir dönemeci, o sosyal devlet, ulus devlet yapılarıyla yan yana gelen parçacıklı yapılarını, o parçacıkları oluşturan sınırların yıkılmasını bize gösteriyor; yani ulusal sınırların uluslararası hareket alanına dönüştüğü bir dönem. 20 küsur yıldan beri biz bu dönüşümün içindeyiz ve bu esneklikle beraber devletin yeniden yapılandığı yerde, aslında sermayenin bu yeni oluşumuna devletin adaptasyon sürecinden başka bir şey görmüyoruz.

Bu salt böyle değildir; tabii ben burada diğer bütün şeyleri sabit kabul ediyorum, sermaye ekseninden yorumumu yapıyorum. Tabii ki toplumsal muhalefetin, jeo kültürün, birçok başka değişkenin etkisi vardır; bu da bütün bu süreçleri yavaşlatan, hızlandıran ya da geciktiren ya da engel olan yapıyı yaratır. Fakat dünya kapitalist sistemini bir bütün olarak okuduğumuzda, geldiğimiz nokta, bu tarihsel dönüşümün tam da bu modele uygun ilerlediğini bize gösteriyor.

Devlet-sermaye ilişkisinin son dönemde geldiği noktada bir başka özne daha kendini daha belirgin, daha fazla ortaya çıkartıyor; demokratikleşme. Demokratikleşme kurgusu bayağı önemli bir yer tutuyor. Bu demokratikleşmenin ne anlamda bir demokratikleşme olduğu, nereden bakıldığı, demokratikleşmeye nasıl yaklaşıldığının önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla siz toplumsal açıdan mı bakıyorsunuz, piyasadan mı bakıyorsunuz, devletten mi bakıyorsunuz? Devleti araçsallaştırdık, o zaman toplumla piyasa arasındaki ilişkiye bakmamız lazım. Eğer siz piyasa açısından bakıyorsanız ve demokratikleşmeyi önemli bir sorun olarak ele alıyorsanız ve demokratikleşme konusunda çeşitli çabalar sergiliyorsanız, piyasa açısından baktığınız demokratikleşme, özgürleşmeyle giydirilmiş; ama eşitlik ilişkisini dışarıda bırakmış eksik bir proje olarak ortaya çıkar.

Eğer toplum açısından bakıyorsanız, burada salt özgürlük yetmez; özgürlükle beraber eşit özgür, eşitliği de işin içine katacak bir demokratikleşme perspektifine sahip olmak gerekir. O zaman toplum açısından baktığınız yerde, toplumsal hakları ya da sosyal hakları bu özgürlükle beraber dile getirmeniz ya da bu mücadelenin yanında olmanız gerekiyor. Bu eşitlik-eşitsizlik ilişkisi aslında demokratikleşmenin nasıl bir biçimde şekillendiğini de belirlemiş olacaktır.

Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı Taslağı 25 Eylülde Gölbaşı'nda düzenlenen toplantıda ele alınmıştı. Bu tasarı bugünlerde nasıl yasalacak, bilmiyorum; ama 1. Madde herhalde değişmeyecek. 1. Madde, biraz önce söylediğim hem dönüşüme, hem de demokratikleşme vurgusuna ciddi bir gönderme yapıyor. İzin verirseniz, hızlı bir şekilde 1. Maddeyi okuyacağım: “Bu kanunun amacı, katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetiminin oluşturulması; kamu hizmetlerinin adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için, merkezi idareyle mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi; merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin esasları düzenlemektir.”

Yasayı böyle okuduğunuzda güzel bir madde, içinde çok güzel sözcükler geçiyor; katılımcılık, adalet, süratlilik, kalite, etkinlik gibi. Yani bunların hepsi iyi, fakat bunlara nereden baktığınız, nasıl anlamlandırdığınız önemli. Burada yeni Kamu Yasası ya da bütün yasalar -sadece bununla sınırlı kalmayacak tabii, peşinden Yerel Yönetimler Yasası, Kamu Personel Rejimi Yasası, YÖK, Sosyal Güvenlik Yasası gelecek- bütün bunlara baktığınızda, devlet yeniden yapılanma konusuna piyasanın içinden bakıyor; yani eşitlik kaygısıyla hareket etmiyor, toplumsal haklar ya da sosyal haklar kaygısıyla hareket etmiyor. Orada “verimlilik, kalite, adalet, katılımcılık” derken, toplum merkezli bir ekonomi kurgusuyla konuya yaklaşmıyor; ekonominin hegemonyasına dayalı, dolayısıyla kamusal alanı da o hegemonyaya göre şekillendiren piyasa açısından bakıyor.

Dolayısıyla “vatandaşlar, yurttaşlar müşteridir; müşteri memnuniyetini sağlamaya dayalı kamu hizmeti yaklaşımı tasarıda ön plana çıkmaktadır. Müşteri memnuniyetini en iyi sağlayan yöntem -ki, etkin bir yöntemdir- nerede gerçekleştir-

şir; piyasada gerçekleşir.” Bu ekonomi bilimidir. “Bunun içine başka bir şey katmayalım” diyor. Bunun adı “yönetişim”, yönetim değil; ayrışma da burada başlıyor. Oysa kamu yönetimi, özü gereği, niteliği gereği kamu hizmetlerinde eşitlikçi, ortaklaşmaya dayalı ve nitelikli olmak zorunda, tarafsız olmak zorunda. Dolayısıyla bunu siz piyasaya çektiğiniz zaman, burada eşitlikçi ilke çıkıyor, yerine kâr güdüsünün gelmesine neden oluyor. Dolayısıyla müşteri odaklı bir yönetişim, bütün hayatımızı yeniden şekillendiriyor.

Fakat burada mesela şunu söyleyebilirsiniz: Toplum buna karşı çok duyarlı mı? Yani yönetişim geliyor, performans geliyor, norm kadro geliyor, özelleştirme geliyor, yerelleşme geliyor. Topluma baktığınız zaman, toplumun bu süreçte kamu hizmetlerine ve bu hizmeti üretenlere karşı yaklaşımı eski bir hikayeye dayalı olarak devam ediyor: “Yahu, tapu kadastrodaki kadınlar da örgü örüyor.” Dolayısıyla Tapu Kadastrodaki kadının örgü örmeye devam etmesi şeklinde toplumda yaratılan reklam etkisi kendi aleyhine olan bu yasalaşma sürecinde toplumsal duyarsızlığı oluşturmaktadır. Bu propaganda devam ettiği sürece aslında biz kamu kurum ve kuruluşlarının özelleştirilmesi, özerkleştirilmesinin ötesinde zihinlerimizin özelleştirilmesini sağlamış oluyoruz. Bir avuç insan aslında bu ideolojik saldırıya karşı mücadeleyi sürdürüyor. Buna karşı bu mücadeleyi yapma zorunluluğunu hisseden insanlar var; ama büyük bir kitlenin de aslında “devlet kötüdür” söylemi var. Evet, devlet kötüdür; nereden bakarsanız bakın. Ama “piyasa iyidir” üzerinden” değil, başka bir şeyin olduğunu da söylemek gerekiyor: toplum. Toplumun eşitlikçi, dayanışmacı, özgürlükçü yapısını öne çıkarmak gerekiyor.

Burada siyaseti zenginleştirmek gerek. Dolayısıyla da ekonomi-siyaset ilişkisinin kurulduğu noktada ekonominin o baskıcı, hegemonik şeyinin -ki, piyasa gücünü buradan alıyor, sorgulanması gerek. Siyaset - ekonomi farkı burada önemli. Yoksa “yönetişim” mantığı içinde bize söylenen katılımcı, işyeri esaslı bir şey. Mesela, Toyota Fabrikasında bir çalışan fabrika içinde günde ortalama 6 km yol yürüyor. Toyota Fabrikasında, evet, katılım var; ama o katılım, “birbirimizin omzuna nasıl basarız da fabrikaya, sermaye sahiplerine daha çok kâr yaratırız” kaygısıyla var. Kamusal alanda böyle bir şey ya da toplumda böyle bir kaygı olması söz konusu değil. Ama bizim baktığımız noktada bugün için o toplum merkezli, siyasetin zenginleştirilmiş biçimiyle bir ekonomi algılayışının zayıf olması, piyasanın bu söyleminin güçlü bir şekilde yerleşmesine neden oluyor ve devlet de bu anlamdaki dönüşümü hızlandırabiliyor.

Burada o zaman durup şöyle bir şeyi sorgulayabiliriz: “Bir zamanlar iyi bir devlet vardı; kamusal alan dediğiniz şey sadece devlet ile tanımlı bir alandı, onu yeniden tesis edebiliriz” yanılması mı acaba bizim siyaseti zenginleştirmemize engel oluyor? Ya da sosyal devlet denilen şeyi acaba iyice irdelemek, vurgulamak mı gerekiyor?

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sezai arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.. Bu yeniden yapılanmanın boyutları artıyor. Anayasadan başlayarak devam eden bu süreç son yıllarda

hızlandı. Sezai arkadaşımızın da aktardığı gibi, bu kanunlarda çok ilginç kavramlarla karşı karşıya kalıyoruz. Katılımda toplumun katılımı söz konusu değil. Ya da bu saydamlık halka ilgili, toplumla ilgili bir saydamlık değil; aktörler arasında, yani o işin içinde kimler varsa, onların arasında bir saydamlık. Hatta tam tersi, topluma kapalı. Bunun çok somut örneklerini gördük. İhale Yasası'nda bir madde var, sizin herhangi bir şey yapmanız mümkün değil. İhaleye katılan, ihaleyi düzenleyen ve sadece onlar arasında bir saydamlık söz konusu. Ama halkın ya da kamunun bir başka kesiminin, hatta bir meslek örgütünün olayla ilgili herhangi bir şikayette bile bulunması mümkün değil. Kapılar size kapatılıyor.

Yeniden yapılanma, uzun yıllardır, ama hep farklı şekillerde anlatıldı; ama bizim bakış açımızla da hiç de öyle anlatıldığı kadar sempatik, hoş olan bir başka olay değil. Tabii, Sezai arkadaşımızın da ifade ettiği gibi, nereden baktığınıza bağlı olarak değişiyor.

Bütün bunlar, burada ele aldığımız sektörlerle sınırlı değil. Şimdi “bu süreç ne anlama geliyor?” sorusuna yanıt arayacağız. Önce Gaye Yılmaz arkadaşımızı dinleyeceğiz.

Gaye hanım, buyurun.

GAYE YILMAZ (DİSK Birleşik Metal İş Sendikası Uzmanı)- Merhabalar. Öncelikle teşekkür etmek istiyorum. Bu önemli etkinlikte bana da konuşma hakkı tanıdığınız için, Türk Tabipleri Birliği'ne ve hepinize çok teşekkür ediyorum.

Benim sunuşumun başlığı “Bu Süreç Ne Anlama Geliyor?” biçiminde. Ama ben bunu tamamen Korkut Hocamıza bırakmak istiyorum; çünkü o benden gerçekten çok daha iyi anlatacaktır tam olarak ne anlama geldiğini. Ben, onun yerine benden önceki değerli konuşmacıların zaman darlığı nedeniyle değinemedikleri; fakat çok önemli olduğunu düşündüğüm bir diğer konuya, bu gelişmelerle doğrudan bağlantılı bir başka konuya değinmek istiyorum; meselenin uluslararası boyutu. Özellikle TMMOB ve TTB burada, dolayısıyla hizmet emekçileri burada oldukları için bu boyuta değinmekte yarar olduğunu düşünüyorum .

Benim size özet olarak aktaracağım, GATS, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması. Bu anlaşma, Türkiye'deki kamudaki yeniden yapılanma da dahil olmak üzere, eğitim ve sağlık alanı, hatta madenler, bütün kamu hizmetleri alanındaki yeniden yapılanmanın hukuki altyapısını teşkil ediyor. İlk kez 1980'li yıllarda, şu andaki adıyla Dünya Ticaret Örgütü olan, o zamanki adı GATT, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması olan uluslar arası yapının altında tartışılmaya başlanıyor hizmetlerin piyasa ekonomisine dahil edilmesi konusu. 1986 yılında başlayan Uruguay Raundu, çok çekişmeli geçiyor ve üye devletlerin kendi burjuvazilerinin çıkarlarını koruma yönünde verdikleri savaş bu raundla birlikte net bir görünüm kazanıyor. Dünya Ticaret Örgütü rauntları içerisinde en çekişmeli geçen, 4 yılda bitmesi öngörüldüğü halde tam 8 yıl süren, 1994 yılına kadar devam eden bir raunt Uruguay Raundu. İlk kez, Uruguay'dan bir önceki raunt

olan ve 1973-79 yıllarında toplanan Tokyo Raundunda alınan kararlara göre, bir sonraki anlaşmalar turunda tarım ve hizmetlerin de liberalizasyona dahil edilmesine ilişkin ön karar alındı. Ve “artık tarım da kamu hizmetleri ve bütün hizmet alanları da GATT içerisine dahil edilecek” denildi.

Buna bağlı olarak başlatılan Uruguay raundunda Hizmet Ticareti Genel Anlaşması GATS geliştirildi ve bu anlaşma 94 yılında Anlaşma imzalandı. İlk imzalandığı yıl ve onu takip eden birkaç yıl içinde ne dünyada, ne Türkiye’de çok ciddi bir muhalefetin örgütlenmediğini biliyoruz. Ufak tefek çalışmalar var. Hatta Türkiye’deki bu konuda en ciddi çalışma da -benim rastladığım-TMMOB’nin Hazine tarafından çok geç de olsa çevrilen GATS metinlerini kitapçıklar halinde yayınlaması. “Muhafif örgütler, özellikle emek örgütleri neden bu kadar sessiz kaldılar?” sorusunun yanıtını aramamız gerekiyor.

Oysa bugün hem dünyada, hem Türkiye’de çeşitli platformlarda anlatılıyor, tartışılıyor, makaleler yazılıyor, topluma anlatılmaya çalışılıyor. Gerçekten de bu tepkisizliği anlamak için anlaşma metnine baktığımızda bazı garip, herkesi yanıltabilecek hükümlerin olduğunu görüyoruz anlaşmanın içinde. Önce üye devletlere şu denildi: “Bütün hizmet alanlarınızı liberalize etmek zorunda değilsiniz, istemediğiniz bazı alanları koruyabilirsiniz” dediler. Şu anlama geliyor: örneğin, “sağlık ve eğitim alanını piyasaya açmayacağım” deme özgürlüğüne sahip her bir üye devlet. Bu çok hoş beğenildi, denildi ki, “demek ki bir dayatmacı durum söz konusu değil bu anlaşmada.”

Anlaşmada bir başka boyut daha vardı “liberalize etme kararı aldığınız alanlarda muafiyetler alabilirsiniz”. Örneğin, “evet, sağlık ve eğitim alanlarını serbest piyasaya açıyorum; ama yabancı hekim ve öğretmenlerin ülkeme girişine izin vermiyorum” deme hakkına sahipsiniz. Bu da çok beğenildi; korumacılığa izin veriyor ve dayatmacı değil.

Bu nedenle de bu anlaşmaların fazla detayına inilmedi. Oysa anlaşmada iki çok önemli genel hüküm vardı. Bu iki hükümden bir tanesi, önce İngilizce adını söyleyeceğim, sonra açıklayacağım; çünkü birebir karşılığı yok, belki “değişmez, sabit duruş” olarak çevrilebilir. “Stand Still” diye bir kavram. Anlamı şu: Herhangi bir taahhütte bulunduğunuzda, daha sonraki turlarda bu taahhütten geri dönüş şansınız yok. Örneğin sağlık ve eğitimi 94 yılında açtıysanız, yeni bir rauntta “ben pişman oldum, geri adım atıyorum” deme hakkınız yok.

Ama başka bir şey daha var, “Built-In” diye bir başka hüküm daha var; bu da anlaşmanın sürekli olarak yeniden yapılanmaya açık tutulacağı anlamına geliyor. Bu hüküm uyarınca 1994 yılında imzalanan anlaşmanın son bölümünde, ilk yeniden yapılandırılma tarihinin 1 Ocak 2000 olacağı belirtilmiştir. Ama bu son yeniden yapılandırma da olmayacaktır. 1 Ocak 2000’de başlayan müzakereler 2004 aralığına kadar sürecek -şu anda devam ediyor- 1 Ocak 2005’te yeni bir GATS bulacağız karşımızda ve ondan sonra da bir sonraki raunt gelecek yani yeni bir tur daha olacak, başka turları da olacak GATS Anlaşmasının. Dolayısıyla anlaşmayı neden tekrar yeniden yapılandırmak istiyorlar; her seferinde daha ileri düzeyde bir liberalizasyona ulaşabilmek için.

Çünkü piyasaya açtığınız sektörlerde zaten, geri adım atma şansınız yok, o kısım güvence altında. Ama şu “istemediğiniz sektörleri piyasaya açmayabilirsiniz” deniliyor ya, işte bunu yaptığınız anda bazı sektörlerinizi koruma altına almış oluyorsunuz, işte burada bir sonraki amaç, onları da GATS içerisine dahil etmeniz.

Bu kadarla da bitmiyor, yine başka bir hüküm daha var; en çok kayrılan ülke muafiyetleri dedikleri maddede -ki, çok genel bir madde, bütün hükümlere uygulanır bir madde-, alınan hani “yerli-yabancı öğretmenlerin, hekimlerin ülkeme girmesine izin veremem” denilen muafiyetler var ya, bunların süresi 10 yıllla sınırlı. Demek ki 94'te alınan muafiyetler aslında 2004'te bitiyor, 1 Ocak 2005'te artık o muafiyetler de yok karşımızda. Bunlar, GATS Anlaşmasının son derece önemli boyutları dikkatten kaçmış,. Üstelik GATS Anlaşması yalnızca hizmetler ve kamu hizmetleriyle ilgili bir anlaşma değil, çünkü anlaşmada şöyle bir hüküm de var: “Bir hizmetin üretilmesi için, üretim sırasında gerekli tüm hizmet ve metaların üretimi de GATS kapsamındadır” deniliyor.

Sizler hekimsiniz, bir hekimin çalışabilmesi için gerekli metaları şöyle bir düşünün; tüm meta üretimi demek yanlış olmaz herhalde. Eğitimi düşünün, madenciligi düşünün ve diğer hizmet alanlarını, TMMOB'nin alanlarını, mimarlık-mühendislik alanlarını düşünün; bir mimarın, bir mühendisin hizmetini ifa ederken ihtiyaç duyduğu bütün araçları ve hizmetleri düşünün; “bunların hepsi GATS kapsamındadır” deniliyor.

GATS'ın dünyadaki ilk çok taraflı anlaşma olduğunu söylemiştim, şu anda GATS'a üye 146 devlet var; bunlardan biri de Türkiye. 1994 yılında ülkeler taahhütlerde bulunurken, Türkiye çok çok ileri gitmiş, kamu hizmetlerinin %46.6'sını piyasaya açma taahhüdünde bulunmuş. Aynı dönemde gelişmekte olan ülkelerin ortalaması %18'lerde . Ama bu şu anlama gelmiyor: İlerleyen süreçte Türkiye liberalizasyona aynı hızla devam ederken gelişmekte olan ülkelerin ortalaması hep böyle düşük kalacak. Hayır, çünkü bu GATS'ın amacına aykırı bir durum olurdu. GATS'ın amacı, tüm dünya ülkelerinde bunu önce %50'ye ulaştırmak, ardından da %100'e taşımak. Bunun unutulmaması gerekiyor.

Öte yandan 1 Ocak 2000'de yeni düzenlemelerin başladığını söylemiştim. Şu anda bu düzenlemeler gerçekten devam ediyor Cenevre'de. Bildiğim kadarıyla zaman zaman TMMOB temsilcileri bu toplantılara gitme olanağını yakalayabiliyorlar, biz de ancak internet aracılığıyla bilgiler alabiliyoruz. 1 Ocak 2000'de başlayan süreçte anlaşmaya bazı ufak tefek “değişiklikler” eklendi. Şöyle değişiklikler: 94'teki çalışmalarda hizmetler sadece “classification” dedikleri sınıflandırmaya tabi tutuluyordu. Örneğin, en başa ana başlık olarak eğitimi veya sağlığı koyuyor, onun altına da alt başlıklarını sıralıyor. Bu ana sektör eğitimse, üniversite, teknik yüksekokullar, lise ve dengi, ilköğretime kadar iniyor; bunun adı sınıflandırma oluyor. Sermayenin ihtiyaçları bunun da çeşitlendirilmesini gerekli kılmış. Demişler ki, “biz bunun yanı sıra bir yöntem daha ekleyelim GATS'a, bu yeni yöntemin adı da salkımlandırma olsun.” Salkımlandırma şu anda

müteahhitlik hizmetleri, kuryecilik hizmetleri ve turizmde kabul edilmiş, kesinleşmiş durumda. Ama şu anlama gelmiyor: Aralık 2004'e gelindiğinde, salkımlanma sadece bu üç alanla sınırlı kalacak anlamına gelmiyor; çünkü düzenlemeler devam ediyor. Örneğin, belki sağlık da içine katılmış olabilir Aralık 2004'e ulaşıldığında.

Salkımlanma mantığı şöyle işliyor -turizmden verilen bir örneği aktaracağım. İki yıl önce katıldığım uluslararası bir konferansta anlatılmıştı. Diyorlar ki, turist, bir ülkeye gider. Nasıl gider; vize işlemleri yaptırması gerek, öyleyse vize işlemleri piyasa ekonomisine açılmak zorunda. Turist bu, mutlaka uluslararası kara, deniz ve hava ve tren yolu ulamını da kullanır. Öyleyse uluslararası tüm taşımacılık, kara, deniz, hava, tren, hepsi dahil olmak üzere piyasalaşmak zorunda. Turist, gittiği ülkede su içer, banyo da yapar muhakkak; o halde su da piyasaya açılmak durumunda. Bu turist, belediye hizmetlerinden de yararlanacak. O halde tüm belediyeler de piyasaya açılmak zorunda. Turist, gittiği ülkede hastalanabilir; öyleyse sağlık da piyasaya açılmak zorunda. Turist, gittiği ülkede yer, içer. Dolayısıyla olay , tarımda salkımlamaya kadar gidiyor. Hayvansal gıdalar, bitkisel gıdalar; kendi içinde ayrı bir sürü salkım, kısaca salkım saçak bir mantığı var. Eğitim bile turizm başlığı altında piyasalaştırılabiliyor. Bu konuda en çarpıcı yorum Hazine Müsteşarlığına ait: "Piyasaya açılacak hiçbir hizmet alanı kalmayınca kadar GATS anlaşması devam edecektir" diyor Hazine.

Peki, GATS'ta piyasa ekonomisine açılmaktan tam olarak ne kastediliyor ya da GATS'ta özelleştirme vurgusu var mı? Çünkü liberallerin en büyük savunması şu: "GATS asla özelleştirmeyi dayatmıyor." Bu doğru, hiçbir maddesinde özelleştirmeyi bir zorunluluk olarak bulamıyorsunuz, anlaşmanın hiçbir maddesinde yok; ama ticarileşme ve piyasalaşma kesinkes koşul olarak GATS Anlaşmasında yer alıyor. Şöyle oluyor: Kamunun elinde kalmaya devam edebiliyor bu hizmetler; ama piyasa koşullarında, rekabete aykırı olmayacak biçimde çalışmak zorunda. Bu ne anlama geliyor? Kamudaki hizmet personelinin örneğin iş güvencesi olmayacak artık; çünkü piyasada aynı hizmeti görenlerin iş güvencesi yok. "Onlar esnek çalışıyor piyasada, o halde kamudakiler de esnek çalışacak. Onlar kalite normlarına uygun çalışıyor, o halde kamuda da böyle yapılacaktır."

Dolayısıyla bence iki şeyi birbirine karıştırmamakta çok büyük yarar var. Evet, GATS Anlaşması ve Türkiye'de bunun gereği olarak yapılan yeniden yapılandırmanın tüm alanları sonuçta kamu hizmetlerini bedeli ödenen metalar haline getirecek ve bu sonuçta tüm toplumu daha önce bedel ödemediği ulaşılabildikleri hizmetler için bedel ödemek mecburiyetinde bırakacak; ama bu bir sonuç. "Bunun nedeni ne?" diye baktığımızda, asıl neden aslında tıpkı sanayide olduğu gibi hizmet alanında da bir yedek işgücü yaratılmasıdır, tıpkı sanayide olduğu gibi, hizmet alanında da "verimliliği" arttırmaktır. Bu verimliliğin artması sermaye için çok önemli bir şey, çünkü bu aynı zamanda şu anlama gelir: Verimlilik arttığında hem mal hem de hizmet üretimi artacak ve rekabet dolayısıyla meta ve hizmet fiyatları ucuzlayacaktır. Böylece, işçinin bir işgünü içinde kendi ücreti için çalıştığı gerekli emek zamanı kısalmış olacaktır verimlilik art-

tığında, bu da artı değerini otomatik olarak artışı anlamına gelir. Hizmet alanında bunun yapılabilmesi için, GATS Anlaşması ve kamuda yeniden yapılanma, kamuda verimliliğin artması son derece önemlidir.

Bir başka konu daha var, onu da vurgulamak istiyorum. Aslında sistem kendi içinde çok büyük bir çelişkiyle yürütüyor bu süreci. Bir yandan ciddi bir verimlilik baskısı; verimlilik artacak, mutlaka artacak; bir yandan kalite baskısı vardır.

Sizler hekimsiniz, diyelim ki 10 saatlik bir işgününde 10 hasta muayene ediyorsanız ortalama olarak; koşullar hiç değişmeden, teknolojiye dokunmadan, bir anda 20 hasta muayene etmeniz söylenildiğinde sizin hizmet kaliteniz artar mı, azalır mı? Azalacağı herhalde kesindir. Dolayısıyla sistem görüntüde kendi içinde de çok ciddi bir çelişki içindedir; ama aslında onların bahsettiği kalite, bizim anladığımız kalite değildir.

Bana ayrılan süreyi daha fazla aşmamak için burada bırakayım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum. Bizim de bir yaramıza bastı Sayın Yılmaz arkadaşımız.

Mühendislik alanından bütün alanlara kadar “sınır ötesi ticaret” diye bir kavram gündeme getiriyorlar; yani bir başka ülkeden doğrudan doğruya hizmet alımı. Bu konuyla ilgili olarak özellikle de gelişmiş ülkelerde mühendislik ve mimarlık alanlarında sınır ötesi ticarete çekincelerini koymuşlar; “hayır, biz bunu kabul etmiyoruz” demişler. Mühendislik ve mimarlık alanında en liberal anlayış bizim iktidarlarımızın anlayışıdır. Tabii artık bu liberal olmaktan başka bir şeydir. Şimdi Korkut Boratav hocamız da aynı konuda bizi bilgilendirecek.

Prof. Dr. KORKUT BORATAV- Gördüğünüz gibi, yaşı kemale gelmiş bir insanım. Demek ki, biraz anılardan bahsetmeye hakkım var. Bir şey hatırladım. 1960'lı yılların ikinci yarısında Türkiye'de devrimci gençlik hareketi olağanüstü bir siyasi metin okuma, özellikle Marksist-Leninist klasikleri okuyup yorumlama süreci içinde. Öğrenci ve gençlik hareketinin öncüleri, bu metinlerin yorumunda ve değerlendirmesinde problemler oluyor ve şiddetle kavga ediliyor. Hâlâ da - ismini vermeyeceğim- tanınan liderlerden birisi bir gün dedi ki, “yahu, öyle bir cümle bulabilirsek ki, hem her şeyi ifade etsin, hem de hiç hata olmasın.” Yani bu polemiklere son vermek için öyle bir cümle arıyor ki, hem bütün bilgeliği taşıyacak, hem de hiç hata içermeyecek. Bana da “haydi, söyle” filan diyenler zannediyorum ki, benden de bu sihirli formülü içerecek bir hikmeti bekliyorlar gibi geliyor bana. Daha çok beklersiniz. (Gülüşmeler)

Gaye Yılmaz arkadaşımız dedi ki, “ben sonuncu olacaktım, niye beni öne aldınız?” Ben Başkana fısıldadım, “beni en sona alın.” dedim. Onu da söyleyeyim niye olduğunu. Ben genellikle bu tip panellere ve açikoturumlara, bildiğimi sandığım konularda ve başkalarının benim bildiğimi sandıkları konularda bir şeyler söylemek için katılırım. Mesela dün Barolar Birliği beni “Türkiye'de Devletçiliğin ve Sanayileşmenin Resmi Tarihi” üzerine çağırdı, o konuda

bir şeyler bildiğimi sandıkları için ve ben kendim de bir şeyler bildiğimi sandığım için çağrıyı kabul ettim. Fakat bugün şöyle bir soruyla davet edildim: “Bunlar ne anlama gelir?” (Gülüşmeler) Hatta satır arasında “ne yapacağız?” sorusu da vardı. Böyle bir davet için konuşma metin hazırlayabilir misiniz? Hazırlayamazsınız. Ben de “konuşmadan önce, diğer arkadaşların hikmetlerini öğreneyim ve katkılarını alayım, Gaye Hanım dahil. Onlardan sonra ve onların görüşlerinden yararlanarak birkaç şey söyleyeyim” diye düşündüm. Şimdi bakalım neler söyleyeceğiz? Ama yine de fazla bir şey söylemeyeceğimi peşinen ifade edebilirim.

Bu işler ne anlama geliyor? Arkadaşlar ya doğrudan doğruya söylediler, ya dolambaçlı ifade ettiler. Kimsede bir fikir ayrılığı yok. Yerel ve uluslararası sermayenin emeğe karşı çok cephede birden yaptığı bir saldırı söz konusudur. Uluslararası boyutunu zaten Gaye Yılmaz arkadaşımız söyledi, ama bütün sunuşlarda o boyut şu veya bu şekilde var; madencilikten başlayarak var, yönetim kavramının tabloya girmesiyle var. Eğitimde ve sağlıkta var, kent yönetiminde de var. İşte benden duyacağınız cevap esasında budur. Burada susabilirim tabii, cevabı verdim diyebilirim; ama bir-iki şey daha ekleyeyim.

Benim giderek kesinleşen bir teşhisim var: Sermaye, özünde hiçbir insani öge taşımayan bir olgudur. Onun gözünde insaniyet, medeniyet, uygarlık yoktur; çıplak haliyle vahşi ve insafsızdır. Fakat bir kere üretim güçlerini hızla geliştirme becerisini gösterdiği için, insanlığı bir yerlere getirmiştir. İkincisi ve bence daha önemlisi, bir noktadan sonra sermayeyi ehlileştirmek ve ona insani bir görüntü kazandırmayı işçi ve emekçi sınıflar mücadeleleri sonunda sağlamışlardır. Şimdilerde içinden geçtiğimiz bu yeni saldırı, işte o sınıf mücadeleleri sonunda kazanılan insani görüntünün de yavaş yavaş yok olması anlamına gelmektedir. Hiç alâkası olmadığını sanabilirsiniz: Faşizm döneminin bütün siyasi, kültürel ve ideolojik öğeleri şu anda Amerika Birleşik Devletlerinde yeniden başladı ve bütün çıplak öğeleriyle karşımıza çıkıyor; yalanıyla, sahtekârlığıyla, göz boyamasıyla ve dediğim gibi, insani unsuru tamamen yok ederek... Her türlü bilgi ve beceriye sahip olan bir devlet, yani ABD devleti, Irak savaşında kaç tane Iraklı'nın öldürüldüğünü bilmiyor mu? Hayır, ama bu bilgiyi gizliyor. Bu nedir; faşizmdir. Temerküz kamplarında kaç tane Yahudi öldürüldüğünü Nazi rejiminin sakladığı gibi.. Her iki yalanın da özü aynıdır, kapsamı, sayıları farklıdır.

O nedenle değerli arkadaşımın sosyal devlet veya refah devletinin sadece sermayenin işlevselleşmesiyle açıklanabileceğini, açıklanma yorumunu eksik buluyorum. Şüphesiz, emeğin talepleri ve saldırısı sermayeyi ehlileştirirken, sermaye birikimi uyum sağlamıştır buna; yani her tarihi dönemeci işlevsel hale getirmiştir. Emek ve sermayenin o karşılıklı dengeleri altında sermaye birikiminin nasıl sürdürüleceğini çözmüştür, bir süre için çözmüştür; fakat ona bir marifet ve meziyet affetmek yanlıştır. Bunun gibi sunuşunu büyük bir zevkle ve öğrenerek dinlediğim değerli arkadaşımın, demokrasi kavramı ile piyasa ilişkileri üzerinde söylediklerinden hareketle şunlar söyleyebilirim: Öyle bir noktada yaşıyoruz ki,

adamlar tehlikeli girişimlere tehlikesiz ve sempatik terimler buluyorlar. Yani ideolojik savaşımın ustalarıdır bunlar. Bu yüzden mesela çok kötü şeylere “reform” diyorlar. Halbuki, reform sözcüğü insana kötü bir şey algılatılabilir mi? Reform terimini insanlar, hep böyle olumlu bir algılamayla kavramıştır. Onun için, küreselleşme diyorlar, emperyalizm kavramı ise kayboldu. Arkadaşlar; emperyalizmin yararlılığından, insanlığa getirdiği fırsattan bahsetmek mümkün müdür? Yani “emperyalizm, insanlığa hem fırsatlar, hem tehlikeler getirmiştir” diye bir söylem var mıydı 20. yüzyılın ilk 50 yılında ve 19. yüzyılın ortalarından itibaren? Böyle bir söylem olabilir mi? Emperyalizm, ne olduğunu baştan aşağı tekrar aktaracak değilim. Unutulmaya başlandığı için, belki yeniden de anlatmanın yararı olacaktır; ama emperyalizmle “fırsatlar” terimini bir araya getirmek tanım gereği mümkün değildir. Küreselleşme deyince, emperyalizm söylem tarihinden kayboluyor, artık hem fırsatlardan, hem risklerden bahsedebiliyorsunuz. Hatta bir fayda maliyet analizi yapıyorsunuz, sürecin getirebileceği yararlarla maliyetleri ölçüyorsunuz. Asgari maliyetle belli bir faydayı gerçekleştirmek yahut belli bir maliyetle faydayı azamileştirmek için ne yapabileceğinizi belirliyorsunuz. Küreselleşme teriminin sizi sürüklediği böyle bir perspektifle devrimcilik yapılabilir mi? Sosyal eleştiri yapılabilir mi? Bunun için “terimler, kavramlar masum değildir” diye bir görüşüm var; onlara da dikkat edelim. Küreselleşme diye pazarlanan süreçte hiç iyi bir şey yok mudur? Yoktur. Bu süreçten hiçbir iyi şey beklemeyin. Her şey mi kötü? Bu kadar menfilik olur mu? Evet, sıradan emekçi insanlar, sömürülen, bağımlı toplumlar her şey kötü. Ama bu öyle bir süreç ki kimilerine de fayda getirdi.

Bakınız, Gaye Yılmaz arkadaşım dedi ki, “vizeleri piyasalaştırmak.” Vizenin piyasalaşması ne demek? Konsolosluklardaki kuyruğun bitmesi demek. Amerika’ya, Almanya’ya ve AB’ne dahil olan ülkelere dönük vizeleri, “haydi, piyasalaştıralım” diyecekler. Parayı basan, vizeyi alır. Peki, amaçları sadece kuyruğu kesmek mi? Eğer amaç bezirgân mantığıyla hasılatı azamileştirmekse, vize fiyatını mesela diyelim ki 30 milyar yapmazlar, herhalde uygun bir seviyede, yani tribünlerin dolacağı, fakat kuyruğun da hiç kalmayacağı bir yöntem bulurlar ki, satış hasılatı azamileşsin. Birtakım adamlar tarlasını, arabasını, evini satıp dışarı gider. Peki, böyle bir söylemin, böyle bir tartışmanın anlamı var mı? Hayır, “burada niyet kötüdür” diye düşünüyoruz. Affedersiniz, böyle antika görüşlerim var.

Bir şey daha söyleyeyim: Bazı klişelerden kaçmamız lazım. Birincisi, “alternatifi yoktur” söylemi. Ve bizlere karşı “alternatifin ne?” sorusuna verilen tepkiler. Burada dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. Bir husus şu: Varolanı savunmanın utanılacak bir yanı yoktur. Buradaki bütün arkadaşlar aşağı yukarı “varolanı koruyalım” dediler. Biz varolanı korurken, varolanı en ciddi ve insafsız eleştiren insanlar da olduğumuzu biliyoruz; yani şu masada konuşanlar ve bu çizgide olan bütün arkadaşlar o varolanı eleştirerek bugünkü formasyonlarına geldiler. Ama biz karşı devrimci bir saldırıya karşı koymanın ilk koşulunun da mevcudu korumak olduğumuzu biliyoruz. Korurken dönüştürme imkânımız var; ama o dönüştürme süreci sizin programımızın alternatifi değildir. Daha doğrusu

sizin sorduğunuz alternatif değildir o. Onlar diyorlar ki, “bana teknik alternatif sor” diyor. Biz kaba ve sınıfsal alternatifler söylüyoruz: Mesela “sermaye vergilensin” veya daha da somutlaştırarak “finans kapital, ya servetleri üzerinden veya faiz gelirleri üzerinden vergilensin” diyoruz. Bunun ötesine gitmenin gereği yok; bunun ötesine gittiğiniz zaman, iktidar olmanız gerek.

Efendim, “faizler vergilensin.” Vatandaşın elindeki repolar ne olacak, repo belgeleri ne olacak, kime yüklenecek, kime yüklenmeyecek; bu tartışma bizim bugünkü tartışmamız değil. Benim bu sözüme muhtemelen bu masada en kuvvetli itiraz getirecek olan arkadaşım, bu konularda her zaman en inşacı, yapıcı kanadı temsil eden şehir plancılarıdır büyük ihtimalle. Onlar eleştirmekle yetinmezler, onlar inşacıdır aynı zamanda; ama diğer alanlar için diyorum, örneğin bizim bugünkü hedefimiz madencilikte devlete -kamuya demeyelim- ait varlıkları korumaktır; bunları yağmalayacak özelleştirmeleri önlemektir. Önleyelim, sonra daha ötesini konuşuruz.

Eğitim ve sağlıkta ticarileşme ve özelleşmeye karşı çıkmalıyız. “Efendim, her şeyi devlet mi yapacak?” Evet, her şeyi devlet yapacak. Nasıl yapacak? Arkadaşımız söyledi, sermayeyi vergileyerek .... Bu alternatif bugün yeter, daha fazla ayrıntıya gerek yok.

Son söyleyeceğim de, biraz önce söylediğimle aynı şey galiba: İşlerin kötü olduğuna kani isek, önemli bir özgürleşme alanına geçtiğimizi düşünüyorum. Yani içinde yaşadığın felâketi felâket olarak algılıyorsan, özgürsün; meziyet olarak algılıyorsan, felaketten asla kurtulamazsın. Felâket olarak algılıyorsan, kurtulma şansın var. Tekrar aydınlığa ulaşma günlerinin geleceğinden şüphemiz yok; fakat günümüze doğru teşhis koymamız gerek. Yani hırsız, evinizi soymuş, “biraz yüküm fazlaydı, hafifledim” diyorsanız; yani başınıza gelen işin soygun olduğunu anlamıyorsanız umut yoktur. Başımızda kötü şeyler esiyorsa, bunların kötü şeyler olduğunu bilelim. Onun için eleştirel tavır almak gerek... Eleştirel tavır alırken, şimdiki hedefimiz geçmiş edinimleri savunmaktır. Ulus-devlet düzleminde savunacak alanımız daha fazla. Uluslararası savunmada önemli şeyler oluyor, Gaye Yılmaz arkadaşımız onları izliyorlardır, web sayfaları var, yakından izliyorlar, onu tartışırız ayrıca. Uluslararası düzlemde bir kurtuluş olmadan, ulus-devlette ne kadar, neyi savunabilirsin? Ama ulus-devlet düzleminde savunmak imkânım yoksa, zaten hapı yutmuşum, o zaman bekleyeceğiz. İnternet aracılığıyla iletişim kuran okumuş insanlar ve özgür beyinli sol entelektüeller dünyayı kurtarsın diye mi bekleyeceğiz? Hayır. Bizim gündemimiz, madenlerin, Etibank'ın, eğitimin, sağlığın, kent planlamasının, devletin yeniden yapılanmasının karşısındaki büyük saldırıya nasıl karşı dururuz gündemidir. Çünkü bu saldırı aşağı yukarı evrenseldir; ama ülkelerin koşullarına göre, farklı hızlarda ve farklı biçimlerde oluyor. Dış dünyayla iletişim kurulsun, haberleşelim, bütün dünyadan haberdar olalım. Bolivya'da bir gerici iktidar devrildi; ondan haberdar olalım, hatta onun bayramını yapalım; ama kendi ulus-devletimiz düzlemindeki savunma görevimizin - daima bizim sorunumuz ve acil sorunumuz olduğunu bilerek.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sevgili Korkut Boratav Hocamıza ve arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

[Salondan gelen soru ve katkılardan sonra 2. tur konuşmalara geçildi]

ÇETİN UYGUR - Çözümle ilgili görüşümü aktarmadan bir iki bilgiyi daha eklemek istiyorum. Kömür... Ülkemiz demir-çelik için Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun (TTK) taşkömürü ürettiği, enerji santralleri için TKİ'nin linyit kömürü ürettiği biliniyor. Ancak 2004 yılında Avrupa'da enerji gereksiniminin Uralların, Ege'nin doğusundan sağlanması söylemleri yükseldi. Geneldeki enerji talebi de büyütülerek tüm linyit kömürü sahalarında termik santraller teknoloji ve kredisi batı kaynaklı olarak kuruldu. Hiçbir merkezi planlaması olmayan ve kömürün yan ürünleri dikkate alınarak bir araştırma yapılmaksızın bir talan, tahribat yaşanır oldu. Fakat bir süre sonra doğalgaz santralleri gündeme geldi ve termik santraller ve kömür üretimleri kendi akışına bırakıldı. Oysa oynanan oyun gerek ABD ve gerek AB Kafkaslar dahil Ortadoğu'daki tüm enerji kaynaklarını, üretim ve tüketimlerini denetim ve kendi kontrolü altına almak idi. TTK uzun süredir yatırımsızlığının ve merkezi planlamanın dışına itilerek demir-çelik sektörü ithal kömüre bağlanmaktadır. Bu da maden tekellerini güçlendirmekte, bunun ötesinde Türkiye'nin yeni dünya düzeni adı verilen sürece bu boyuttan dahil edilmesini getirmektedir.

Bütün bunların ciddi anlamda bir sistem sorunu olduğunu, dolayısıyla siyasi bir uğraşın, mücadelenin zorunlu olduğunu, madensel, endüstriyel hammadde kaynaklarının halkın ve dünya insanların yararına üretimi ve tüketiminin ancak bu boyutlu bir mücadele ile sağlanabileceğini söylemek yanlış değil. Açık söylemek gerekirse de böyle bir mücadelenin yol göstericiliğinde biz yoksunuz. Yoksunuz derken bizleri, toplumun tümünü kavrayan, yol gösteren, çözümler üreten ve hayata geçiren yapısallıktan yoksunuz.

Zonguldak maden işçilerinin 90'lardaki eylemlerini hatırlayalım. Önce 12 Eylül'ün alıp götürdüğü haklarını isteyerek yola çıktılar. Bu yola çıkış onları kısa sürede demokrasi ile ve demokrasi talebiyle Ankara üzerine yürümeye götürdü. İşçi sınıfına, halka yol gösterdi iddiasında olan düşünceler ona yol göstermedi, seyretti ve işçiler geri dönerken "yenildiler.." başlıkları atıldı. Oysa yenilen madenciler ve halk değildi, yenilen o başlığı atanlar idi..

Dolayısıyla aynı koşulların yaşandığı bugün politikayı, her alanda bulduğumuz alanlarda yapmak, sendikayı, meslek odasını, derneği buldukları yeri unutmaksızın siyasi mücadelenin içine çekerken çalıştığımız yerin yönetiminden başlayan söz ve karar sahipliğini elde etmek. Başlangıç noktamız bu olmak zorunda diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Buyurun.

NEVZAT UĞUREL- Sayın Boratav'ın söyledikleri üzerine birkaç şey söylemek istiyorum. Şehir plancıları aslında tabii bir kenti, kentsel rantı dağıtmanın bir aracıdır. Kentsel mekanı düzenleyicidirler; ama düzenlemelerin sonucunda ortaya rant çıkar ve bu rant da bir şekilde dağıtılır, paylaşılır. Maalesef karşı olmalarına rağmen bunun aracı konumundadırlar. Buna aslında geçmişteki imar düzeninden şöyle örnekler vermek istiyorum: 1984 yılına kadar Türkiye'de imar planlarını onaylayan tek kurum vardı, o da o zamanki İmar İskân Bakanlığı'ydı. Türkiye'nin neresinde olursa olsun, Kars'ın 2000 nüfuslu bir belediyesinden İstanbul'a kadar tüm planlar, her ölçek ve büyüklükteki planlar İmar ve İskan Bakanlığı'nda onaylanırdı. Fakat 84'te bu tarihe kadar kontrol edilen rant çok büyüdü ve rantı paylaşan kişi sayısı, o kadar az kişi kaldı ki bunu yaymak zorunda kaldılar ve dediler ki, "yetkiyi yerel yönetimlere devredelim." Bu, yerel yönetimlerin buldukları kentin sorunlarını ve çözüm yollarını daha iyi bilecekleri düşüncesinin önemini kavradıklarından ya da yerinden yönetimden yana oldukları için değildi elbette. Kentsel rantı daha geniş bir kesime yayıp, onların desteğini kazanmaktı amaç. Fakat 85 yılında imar yetkisi yerel yönetimlere, belediyelere verilirken, ondan çok kısa bir süre sonra bazı alanlarda rantın o kadar akıl almaz büyüklüklere ulaştığı fark edildi ki bu rantlar belediyelere bırakılamazdı.

Yetkiler tekrar merkeze geri alınmaya başladı. Kısa bir süre sonra turizm alanlarındaki imar planlama yetkisini Turizm Bakanlığı'na verildi. Orman alanlarında yetkiler Orman Bakanlığı'na verildi. Tarihi, doğal sit alanlarında planlama yetkisi Kültür Bakanlığına verildi. GAP Projesi önemli bir potansiyeldi, tarım alanları sulu tarıma açılıyordu, orada büyük bir dönüşüm söz konusuydu. GAP İdaresi kuruldu, birtakım yetkiler ona aktarıldı. Böyle bir dönem yaşandı. Bu süre sonunda yaklaşık 37 kuruluş, bakanlık ve bakanlığa bağlı kuruluş, İmar planı onaylama yetkisini merkeze taşımış oldu.

Sonuçta şehir plancıları ancak "böyle bir mekanizmayı nasıl halkın yararına, toplumun yararına kullanırız" konusunda mücadele gibi bir rol olmak zorunda kaldık. İmar Yasası'nın diğer maddelerine, imar uygulaması maddelerine bakarsanız, aslında orada, demokratik uygulamalar vardı. Mesela, imar planları sadece İmar Kanununun 18. Maddesine göre uygulanmak zorundadır. 15 ve 16. Maddeler ile sadece 18. maddeye göre imar uygulaması yapılmış alanlarda ifraz ve tevhit işleri yapılabilirdi. 18. maddeyi şöyle çok kısa özetleyeyim: 18. Maddede mülkiyetlerin sınırları yok varsayılır. Herkesin mülkiyetinin büyüklüğü bellidir, bunlar toplam mülkiyet içerisinde orantılanır ve herkes mülkiyetinden aynı oranda, ki bu daha önceki yasada %25'ti, 1985'te çıkan yasayla %35'e çıkarıldı. Herkesin toplam mülkiyetinin %35'i bedelsiz olarak kamusal kullanımlar için o mülk sahibinden alınır. Yüzde 35'ten sonra kalan kısmı yeniden düzenlenerek imarlı parseller olarak oradaki mülkiyet sahiplerine verilir.

Bunu mesela sağlıklı kent standartlarına oturtursak, aslında kentte bulunan toprağın orada yaşamının maliyeti olarak bir kısmının kamuya terk edilmesi gerekir. O bölgenin gereksinimi olan parkların, yolların diğer sosyal donatı

alanlarının yapılabilmesi için bu pay gereklidir. Ancak bu 18 madde uygulanmıyor. Konut dışındaki kentsel kullanımlara ayrılan alanların kamulaştırılması gereken bir durum yaratıyor. Şimdi mecliste bir yasa tasarısı var, şu andaki oranı eğitim alanlarını da işin içine katarak; “%40’a çıkartalım” diyorlar. Ama eğer uygulanmayacaksa ne önemi var.

Kızılay konusuna gelirsek, Kızılay konusu değil sadece. Daha önce sizin söylediğiniz gibi, yasal mücadelelerimizin hep sürdüğünü belirteyim. Kavşaklarla ilgili, üstgeçitlerle ilgili; yani kent merkezinde yayanın ulaşımını zorlaştıracak her türlü girişim konusunda biz yıllardır davalar açıyoruz, bir çoğunu da kazanıyoruz. Mithatpaşa Köprüsü, Sıhhiye Köprüsü olsun hep kazanılmış davalar bu köprülerin olmaması gerekiyor mahkeme kararları ile ama uygulanmıyor. Şu anda yapılmakta olan 22 kavşaktan merkezde bulunan 7’si konusunda açtığımız davalar bunların yapılmasının durdurulmasına yol açtı. Kazanıyoruz; ama sonuç değişmiyor. Etkin olabilmek için, sizin söylediğiniz şeyleri yapabilmek için, kitlesel davranmak lazım. Yani orada biz tabii yaya geçitlerinin, Kızılay’ın insanların rahat kullanımı yönünde düzenlenmesi için belediyeyi göreve çağırıyoruz, oraya gelen 30-40 kişiye biz oradaki bariyerleri kaldıramayız. Yani biz eğer oraya 30 bin kişiyle, 40 bin kişiyle gidersek, o zaman bariyeri de kaldırırız. Söylediklerinizi bu anlamda anlamlı buluyorum. Yoksa, haklısınız; yani hukuk tanımayan bir düzende yapacağımız mücadeleler de sonuçsuz kalıyor.

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum.

NAZIM ALKAYA - Ben de şöyle söyleyeyim: Bu kamu yönetimi reformu gündeme geldikten sonra yaklaşık 22-23 ilde toplantılar yaptık, üyemiz olan ya da olmayan eğitim 6 bin emekçisiyle yüz yüze geldik. Hepsine, kamu yönetimi reformu ne menem şeydir, neler getiriyor, bizim geleceğimizden neler götürecektir, bunları anlatmaya çalıştık. Örneğin dedik ki, “memurlar ve diğer kamu görevlileri performans ölçülerine göre çalıştırılacaklar.” Bir soru soruldu, “sizin sicil amirleriniz nasıl size puanlama yapıyorlar?” diye. Başka bir şey, “kamu hizmetlileri, memurlar tam zamanlı ve kısmi zamanlı çalıştırılacak, görevliler de çalıştırılacak ve sözleşmeli çalıştırılması esastır” diye söyledik. Öğretmenevleri örneklerini verdik; “12 Eylül cuntasının yaptığı baskıyla sizlerden de kesintiler alınarak öğretmenevleri oluşturuldu, sosyal tesisler oluşturuldu; bunlar da elinizden gidecek” dedik. Arkadaşlarımızda genel kanaat şu: “Yok ya, bu devlet bize bu kadarını da yapamaz.” Devlet baba imajı gerçekten öylesine insanların içine işlemiş ki, 12 Eylül döneminde cezaevlerine girmiş, işkence tezgâhlarından geçmiş insanlar bile, “bu kadar da olmaz, yani bunun sonu neye varır?” demeye getiriyorlar.

Arkadaşlarıma hep şunu anlatıyorum, belki biraz da tarihten ders de almak gerekiyor: Az önce arkadaşımızın söylediği çok güzeldi, hep yakınıyoruz, yakındıkça da yakındığımız konularda saldırılar geliyor. Onun için yakınmamak gerekiyor belki. TÖS davalarının sürdüğü dönemde TÖS Genel Başkanı, Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Başkanı Fakir Baykurt mahkemede savunma verirken, TÖS Başkanına hukukla ilgili birtakım uyarılarda bulunuyor savcı.

Bizim de şimdi az önce Korkut Hoca'nın söylediği, “küreselleşme deniliyor, hep böyle tatlı dille anlatılıyor; ama hep altında başka şeyler çıkıyor” dediği gibi, oradaki savunmasında ve TÖS yayınlarının hep birinci sayfasında geçen bir ibare kullanıyor; “4,5'tan 5 vererek sınıf geçirdiklerimiz, bize hukukla ilgili bir şey anlatamaz.” Küreselleşmenin nimetini anlatanlara da bizim bunu dememiz lazım; 4,5'tan 5 vererek sınıf geçirdiklerimiz, bize küreselleşmenin nimetini anlatamazlar. Ama aydınlatma faaliyetleri diyoruz, koşuşturuyoruz. Az önce Çetin Hocam dedi, bir siyasi yapılanmadan söz etti, sonuna kadar katılmakla beraber, artık süreç gelmiş. Kamu yönetimi reformu çıktıktan sonra, daha geriye dönüşü de yok bunun, durdurabilirsek şimdi durdurabiliriz.

Son bir anı olarak da aktarmak ve sözlerimi bitirmek istiyorum. 20 Aralık 1994'te kamu emekçileri ilk iş bırakmalarını gerçekleştirdiler. İşyerlerini geziyoruz, toplantılar yapıyoruz, insanlar tabii tedirgin. Bir yere gittik Batıkent'te, toplantı yapacağız, yaklaşık 150-200 kişi var. Yanımızda da TÖB-DER'li olan bir ağabeyimizi götürdük, müfettiş. Teknik konularda, teftiş konularında eğer sorular sorulursa, yanıt versin diye. Toplantı çok güzel bir havada geçiyor, müfettiş ağabeyimize söz verdik, dedi ki, “arkadaşlar, bu işi yaparsanız; yani 20 Aralıkta iş bırakırsanız, okula gitmezseniz, cezanız Madde 236'dır. Yani bu eyleme katılmaktan, devlet memuriyetinden men edilirsiniz.” 200 kişilik salon birden buz gibi soğudu ve tüm hava tersine döndü, ondan sonra devam ettik. Ama bir söz vardır; “Özgürlüğün bedeli, isteyen arttıkça düşer. Eğer bedel ödettirmeyi, bedel ödeyeceklerin sayısını ne kadar çok çoğaltabilirsek, bize düşen pay o kadar azalacaktır ve sonuca da ulaşabiliriz.” Şimdi bedel verecek tek bir şey var herhalde; bedel ödemeyi hepimiz değil, sadece buradakileri değil; etrafımızdakileri, annelerimizi, babalarımızı, çocuklarımızı, hepimizi bedel ödemeye davet etmek gerekiyor” deyip bu saldırıları püskürtelim.

Hepinize teşekkür ediyorum.

SEZAI TEMELLİ - Korkut hocam, “sermaye, özünde hiçbir insani öge taşımaz” dedi. Bence başlangıç noktası bu; her şeyi buradan başlatmak gerek.

Bir-iki şeyi düzeltmek istiyorum. Sosyal devletle ilgili eleştirilerimi yaparken, belirttim, sadece sermaye ekseninden bir analiz yapacağımı, diğer değişkenlerin etkilerini sabir kabul edeceğimi. Ama yine de bir parantezle ekleyeyim: Bugün gelmiş olduğumuz noktada Marksist okuma açısından bir okuma yapıyorsak, ara dönemdeki bazı şeylerden, o ezberlerden biraz kurtulmak gerekiyor diye düşünüyorum. Yani şimdi tam da canlı emek üzerinden kurgulanacak; yani toplumun tümünü emek olarak algılayacak, işçi sınıfının o kristalize edilmiş biçiminin biraz dışına çıkılacak zamandır diye düşünüyorum.

Demokrasi-piyasa ilişkisinde, Korkut Hocamın dediği gibi, yan yana hiç yakışmıyor, biliyorum; ama ben sadece “demokrasi vurgusunun nereden yapılırsa iyi olur”u açıklamak amacıyla söylemiştim.

Kamu malı kavramı; yedinci, sekizinci versiyonlarda, bu versiyonlar Genelkurmay'la ilgili problemleri çözen versiyonlar, diğer alanlarla ilgili bir değişiklik getirmiyor. Dolayısıyla kamu çalışanlarına ya da kamu mal ve hizmetine yönelik yaklaşım aynen devam ediyor. Kamu malı kavramı bana göre yanlış bir şey; adı üzerinde, mal. Yani bugün size bedava verebilirler; ama konjonktür değişirse bu malı size satarlar. Oysa bu bir haktır, toplumsal hak olarak bakmak lazım; eğitim bir haktır, sağlık bir haktır. Nasıl ki insani haklar, yaşam hakkı varsa, bunların hepsi de haktır. Eşitlikçi bir çözümlenmeyle toplum kendi arasında bunun dağılımını kendisi sağlamalıdır. Ama buna kamu malı dediğiniz zaman, bugün bedava alabilirsiniz; ama yarın bunu parayla alabileceğinizi unutmamalısınız. Hatta iktisatta yarı kamusal mallar, pür kamusal mallar şeklindeki ayırım bu malların piyasa ile devlet üretimi arasındaki geçişliliği anlatması açısından sıkça kullanılan bir ayırımdır. Yarı kamusal mal bir tarafı piyasaya diğer tarafı devlete bakan esnek bir kavramı ifade eder. Pür kamusal mallar da mesela savuma, emniyet gibi mallardır, bugün sistem çaresizdir, henüz bu malları satmıyor. Aslında arka planında onlar da ticarileşebiliyor; yani Savunma Sanayi Fonunun harcamaları açıklansa, nasıl bir piyasa bağlantılı olduğunu görebiliriz.

Bu yasayla ilgili bir-iki şey söyleyip bitiriyorum. Bu yasada bir yerleşme ögesi var, yerellere devir var. Fakat yönetimle ilgili söylediğim şeye tekrar geri dönmek istiyorum. Yerellere devretmek, yerinden yönetim kötü bir şey değildir; ama bu yasa yerleştiriyor; yani bu yasa, özü itibarıyla piyasalaştırdığı, ticarileştirdiği için karşı olduğumuz bir yasa. Yoksa demokratik katılım, demokratik planlama ve demokratik denetim, toplumunun içinden çıkacak bir ekonomik yönetimin aslını oluştururlar. Dolayısıyla Ankara Üniversitesi Hastanesi'nde kaynakları buradan planlanmaz önemlidir; ama buradan planladığınız şey bütün kaynakların planlanmasıyla çatışmamalıdır, o bütünlüğü kaybetmeden planlanmalıdır. Buradaki yerleşme, bütünlüğü kaybettiriyor, aslında kâr konsantrasyonu sağlıyor; yani "artı değer neredeyse orada kalsın, yeniden dağıtılmasın" peşinde Artı değer İstanbul'da kalsın. Mardin'dekinin, Adıyaman'dakinin sağlık probleminin çözümü İstanbul'u ilgilendirmez." Orada kaldığı sürece, özellikle finans sermaye oradan alacağını alıp gidiyor.

İkincisi çalışanlar, özellikle kamu çalışanları, emeğin o bütünlüklü yapısını, mücadele gücünü kırmak açısından bir saldırı söz konusu, sözleşmeli statü, performansa dayalı ücret getirilmeye çalışılıyor. Bu alandaki dönüşüm aslında diğer dönüşümler üzerinde hızlandırıcı bir etki yaratacaktır; çünkü bugün bütün bu tahribatlara, saldırılara karşı duran güç, kamu çalışanlarının örgütlü mücadelesidir. O zaman hedef, bu alanı dağıtmak; çünkü en büyük örgütlü mücadeleyi KESK ve KESK bünyesindeki sendikalar vermektedir. IMF'de olsun, devlet düzeninin içindeki diğer kurumlar olsun, piyasa olsun, bu alana doğrudan saldırıyor. Hatta çok komik bir şey var. şöyle söylüyorlar: "Türkiye'de kamu çalışanı sayısı çok fazla." Toplam 2 milyon 250 bin kamu çalışanı var ve bunun 1 milyon 750 bini memur. Bu rakamlar aslında Türkiye'de kamu çalışanlarının ne kadar kahraman olduğunu, ne kadar çok çalıştığını ve ne kadar çok

sömürüldüğünü gösteriyor. Türkiye coğrafyasını ve nüfusunu düşündüğümüzde, optimal hesaba göre, en az 5 milyon kamu çalışanı olması gerekiyor.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. KORKUT BORATAV- Çok fazla bir konum kalmadı. Daha doğrusu şöyle söyleyeyim: 1960'lı, 70'li yıllardaki Türkiye Halkı örgütlü halk olmaya başlamıştır. Çok partili rejime geçen Türkiye, gerçek liberalizmi o zaman tanımaya başlamıştır. Yani o yılları bilenler hatırlayacaklar; beğenmesek bile, yöntemleri hakkında kötü şeyler düşünsük bile, hatta zararını görmüş olsak bile, basit insan siyasetleşmiştir. Zaten o yüzden o kritik eşik aşılmaya yaklaşıldığı bir tarihte darbeyi yedi. Bu darbe öyle oldu ki, kurumsallaşarak problemi çözmeye kalktı. Basit yöntemlerle de pek çok problem kısa vadede çözülüyor. Mesela seçim barajı pek çok meseleyi çözüyor. Türkiye toplumunda sol ve sosyalist partilerin potansiyelinin herhalde bugün sandığa yansıyan boyutta olduğunu kimse düşmüyor. Dolayısıyla örgütlenme ve örgütlü halk. Bunun ötesinde, bu noktada söyleyeceğim fazla bir şey yok.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum.

Sevgili arkadaşlarım; şimdi kısaca bir-iki noktaya değinip toplantımızı kapatıyoruz. Bütün konuşmalarda çok net olan bir mesaj var. Emperyalist sistemin, küresel dünya denilen olayın aslında bildiğimiz bir tanımı var; uluslararası tekelci sermayenin kurlsız ve sınırsız, vahşi egemenliğinden bahsediyoruz. Bugün tartıştığımız konular da dahil olmak üzere, yeniden yapılanma adıyla gerçekleştirilen tahribat, bu egemenlik etrafında şekilleniyor. “Buna karşılık ne yapılacak?” sorusunun yanıtı büyük ölçüde örgütlü mücadele olarak beliriyor. Küreselleşmenin bireyi esas aldığını, mümkün olduğu kadar örgütlerden arındırılmış bir toplum yapısını hedeflediğini belirtmemiz gerekiyor. Bunun için müthiş mekanizmalar var; medyadan tutunuz da kişisel danışmanlık ilişkilerine varıncaya kadar bir dizi olay bu amaca hizmet ediyor. Buna karşılık bizim de bu olaylara karşı kendi mesleğimizden, topluma hizmet etme anlayışından kaynaklanan bir gücümüz var; bu anlayışı benimseyen örgütümüz var.

Topyekûn bir saldırı var, topyekûn bir saldırı olunca da buna karşı topyekûn bir mücadele hattını örmemiz gerekiyor. Hat derken, bir tek noktada değil; olabildiğince yerde bu mücadeleyi sürdürmek gerekiyor. İdeolojik bir saldırı var; sanıyorum örgütlerimizin şu ana kadar yaptığı birçok etkinliği, bu ideolojik saldırı karşısında kendi değerlerimizi, kendi gerçeklerimizi, kendi değerlendirmelerimizi gündeme getirebilmek için yapıyoruz. Konferans türü etkinliklerden, eğitim çalışmalarına, ulusal düzeyde, tek başımıza ya da diğer örgütlerle yaptığımız kongrelerden, sempozyumlara vesaire. Bunların önemli olduğunu düşünüyorum. Bunun devam etmesi gerekiyor. Ama burada yaşadığımızı bir sıkıntımızı da belirtmek gerekiyor: herkes bir şeyler yapıyor ve -çok ilginç bir şey- herkes kimi zaman aynı şeyleri yapıyor. Yaptıklarımızdan yeteri kadar yararlanıyor muyuz

acaba, karşılıklı olarak yararlanıyor muyuz? O da kocaman bir soru işaretidir. Bu noktayı gündeme taşıyorum.

Bu saldırıya karşı bir başka vurgu, 1961 Anayasasının budanmasına rağmen -12 Martta ve 12 Eylülde- hukuk kavramında kamusal alan hâlâ duruyor. Sanıyorum, özelleştirmelere karşı olsun, kentlerdeki birtakım uygulamalara karşı olsun, yargıdan alınan olumlu kararlar hiç öyle küçümsenecek kararlar değil. Dolayısıyla bu alanın mutlaka göz önünde bulundurulması gerekiyor; çünkü hızlı bir şekilde bütün bu yasalar gündeme geldiğinde o alanın da kaybedilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalabiliriz.

Ne yapacağız; deşifre edeceğiz, hep beraber mücadele edeceğiz. Hep beraber nasıl mücadele edeceğiz? Hep beraber mücadelenin aşamalarından bahsetmek yanlış olabilir, ama en azından gündemi ortaklaştırabilmek veya ortak gündemi yakalayabilmek önemli. Çünkü her örgütün kendi içinde farklı gündemleri olabiliyor. Örgütlerimizle birlik düzeyinde, Türk Tabipleri Birliği olsun, KESK olsun, DİSK olsun, TMMOB olsun, üst örgütler olarak biz de örgütlerimizin ortak gündemini yakalamaya çalışıyoruz veya ortak gündem maddelerini yakalamaya çalışıyoruz. En azından ortak anlayışlarda bir araya geldiğini düşündüğünüz ve bunu da kanıtlamış olan grupların, örgütlerin gündemlerinde ortaklaştırma gerekiyor. Birinci adım bu, çok önemli bir adım olduğu kanısındayım.

Bir ikinci adım, galiba bu ortaklaşılan maddeler üzerinden ortak politikalar üretebilmek, ortak görüşler ve ortak politikalar üretebilmek. Politika derken, ille de bir örgüt anlamında bir politika üretmek değil; en azından karşı duruşumuzu ve bu karşı duruşu nasıl gündeme getireceğimizi ve son olarak da bunu bir ortak mücadeleye yönlendirmek gerekiyor. Aslında çok önemli engellerimiz var; ama bu engellerden bir tanesi beni özellikle rahatsız ediyor. Paylaşmak istediğim olay; yani “ne de olsa hiçbir şey değişmiyor, ne yaparsanız yapın.” Aslında gerçekten, yani belki son 20-25 yıldır insanlar üzerinde getirdiği en büyük tahribatlardan bir tanesi veya etkilerden bir tanesi de bu. Partiler değişiyor, hükümetler değişiyor, her birisi iktidara geldiğinde aynı programı yürütür, kaçınılmaz bir olay; “Borçlusunuz, IMF'nin politikalarına endekslesiniz, yapabileceğiniz hiçbir şey yok.”

Bir şeyler değişiyor, ama insanların kendi hayatlarında herhangi bir şey değişmiyor. Mücadele ediyor, sokağa çıkıyor, o kadar etkinlik, grevler vs, bakıyorsunuz ki, çok fazla bir şey değişmiyor. Bu bir yılgınlık ve sanki “ben ne yaparsam yapayım, bunu değiştirme imkânım yok” gibi, üzerimize basan bir ağırlık var, yılgınlık var. Nasıl aşarız, bilmiyorum. 1 Mart'ı biz bu çerçevede değerlendirmiştik. 1 Mart, birçok olayın bir araya geldiği bir konjonktürün bir ürünüdür. Evet, Ankara'da 100 bin kişiyi savaş karşıtı bir eylemde bir araya getirmek basit bir olay değildi; ama birçok olayın etkilenip bir araya gelmesiyle oluşan bir olaydı. En güzel tarafı neydi; en güzel tarafı, o akşam “biz galiba şeyler yaptık, bir şeyler değişti” diyen insanların gülen yüzleri. Buna ihtiyacımız var. Dediğim gibi, ortak gündemi yakalamak konusunda daha çok çaba harcamalıyız, birbirimizi daha çok izleyebilmeliyiz, görüşlerimizi paylaşabilmeliyiz; bunları ortak görüşlerle, ortak politikalara, ortak mücadeleye. Fakat bunun arkasında bu inanç olma-

dan; yani “evet, biz bir şeyi değiştirme imkânına sahibiz, biz insanız ve biz bir şeyleri yapabiliriz, bir şeyleri değiştirebiliriz” iradesi olmadan olmuyor. “O umudu nasıl yeşertiriz, o heyecanı nasıl ayakta tutabiliriz”i bence sormamız gerekiyor. Bunun için sanıyorum her gün, her an elimizde birtakım olanaklar var; bu olanakları değerlendirmek zorundayız.

Sizin 5 Kasım’da yapacağınız ve üretimden gelen gücünüzü kullanacağınız eylem bunlardan bir tanesi. Bunlar önemli şeyler. Ben inanıyorum ki, bu tür eylemlerle bir şeyler yapabiliriz, bu halimizi bir şekilde değiştiririz.

Çok değerli Nusret Fişek anısına düzenlenmiş olan bu paneli burada bu sözlerle kapatıyorum; hepinize teşekkür ediyorum ve saygılarımı sunuyorum.